

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ ΠΑΡΑΣΚΑΛΟ

"Εκδοσις

της

δασκαλικής

μοσχονδίας

Ελλάδος

Β. Σοφία : Το Παιδαγωγικόν Ινστιτούτον της πρώτης βαθμίδας τοῦ ἔθνικοῦ Ἰδεώδους	σελ.	1
Χ. Ἀνδρέου : Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὸ συγκληθέν εἰς Δουβλίον Παγκόσμιον Συνέδριον τῶν Ἐκπαιδευτικῶν	»	7
Γ. Παπαφωτίου : Ἡ Αὐτοσυνείδησις καὶ ἡ σημασία αὐτῆς	»	17
Ε. Valdega : (Μετάφρασις Φ. Γιαννοπούλου) Ἡ Ψυχολογία τῶν Ἀναλφαβήτων	»	19
Κασσωτάνη Ζαχαρίου : Ἡ ἀπόκρισις τῶν μαθητῶν	»	23
Παύλου Γνωμητῆ : Τηλεόρασις	»	27
Γ. Δυμκέση : Ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας	»	29
Γ. Παπαφωτίου : Ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ κεντὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς	»	33

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ 1968

ΤΕΥΧΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΓΕΩΡ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ
ΕΜΜ. ΧΡΙΣΤΟΦΑΚΑΚΗΣ
ΜΙΧ. ΓΑΛΕΤΖΑΣ
ΜΑΡΚ. ΜΗΝΑΣ
ΧΡΥΣ. ΖΟΛΩΤΑΣ
ΧΑΡ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΙΣΤ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΕΩΡΓ. ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΟΓ. ΠΑΠΑΡΓΥΡΙΟΥ

Πρόεδρος
Α' Αντιπρόεδρος
Β' Αντιπρόεδρος
Γεν. Γραμματεὺς
Ταμίας
Ειδ. Γραμματεὺς
Μέλος
»
»

Ἐπισημονιὺν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΗΜΝΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Γραφεία : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 236.547 — 221.316

ΕΤΟΣ ΙΣΤ' — ΤΕΥΧΟΣ 1ον
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1968
Τιμή τεύχους Δραχ. 5
Συνδρομή διὰ τὰ μέλη Δραχ. 50

THE TEACHER'S
PROFESSIONAL TRIBUNE

Bi-monthly publication of the Greek
National Federation of Primary-
Teachers
Xenophodos 15a Athens - Greece

LA TRIBUNE PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR

Publication bimensuelle de la Fédé-
ration Grecque des Instituteurs.
Xenophodos rue 15a, Athènes - Grèce

Η ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΩΣ ΑΝΕΞΑΝΤΛΗΤΟΣ ΠΗΓΗ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΩΣ ΠΡΟΒΑΘΜΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ

Ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΣΟΥΡΛΑ παιδαγωγοῦ

Ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ στενώτερη Πα-
τρίδα εἶναι κάτι τι ἀρρήκτως συνδεμένα.
Σούρλας

I

Πρὶν ἢ εἰσέλωμεν εἰς μίαν χτυπητὴν διατύπωσιν τῆς ἰδέας τοῦ Πα-
τριδογνωστικοῦ Σχολείου, ἅς δοῦμε — σάν ἓνα Βάλς Παιδαγωγικόν —
λίγες σκόρπιες νότες γύρω ἀπὸ τὶς σχέσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας πρὸς
τὴν στενώτερη Πατρίδα.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ στενώτερη Πατρίδα εἶναι κάτι τι ἀρρήκτως
συνδεδεμένον καὶ ἡ στενώτερα Πατρίδα εἶναι μίᾳ ἀνεξάντλητος πηγὴ
δυναμικῆς Μορφώσεως.

Αἱ ἐπιζῆσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀπὸ τὴν ἑκασταχοῦ στενώτερη
Πατρίδα τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ χρονίζουσα μαγεία ποῦ ἀπαστράπτει καθ'
ὄλην τὴν Ζωὴν τοῦ ἀτόμου.

Καὶ τὸ πιὸ ἀπόμειρο χωριουδάκι εἶναι καὶ παραμένει ἀγκιστρωμέ-
νον μὲ τὰ συναισθήματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

ΣΥΝΕΠΩΣ:

Στενώτερη Πατρίδα είναι ὁ χῶρος ὅπου πρωταντίκρυσέ τις τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ὅπου πέρασε τὰ ἀλησμόνητα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Καὶ γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε μὲ ὄρισμὸν τοῦ μεγάλου μου δασκάλου, τοῦ Eduard Spranger

Στενώτερη Πατρίδα εἶναι ἕνας δεσμὸς ἀπὸ ἀξέχαστες ἐπιζήσεις μὲ τὸ ἔδαφος καὶ μὲ τὸν χῶρον ὅπου ἔζησε τὸ ἄτομον κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο τούτου:

Στενώτερη Πατρίδα εἶναι ἕνα πνευματικὸν βασικὸν συναίσθημα.

Καμμιά ἀπὸ τὲς ἰδέες μας εἰς τὰς ὁποίας εἴμαστε ἀφοσιωμένοι — παρατηρεῖ ὁ διάσημος Γάλλος Κοινωνιολόγος καὶ Ἀκαδημαϊκὸς — ὁ Monrice Barrès δὲν εἶναι περισσότερο ἀγκιστρωμένη μέσα μας τόσον πολὺ ὅσον ἡ συναίσθησις τῆς ἐξαρτήσεώς μας ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς Γενέθλιας Γῆς μας.

«Στὸ χῶμα Σου φυτρώσαν καὶ μαράθηκαν τὰ πρῶτα μου τ' ἀξέχαστα τὰ χρόνια», ἀναφωνεῖ ὁ Παλαμᾶς, σὲ μιὰ πατριδογνωστικὴ ποιητικὴ του νοσταλγία πού τὴν ἐπιγράφει: «Στὴ χώρα πού μὲ γέννησε».

Καὶ πράγματι:

Ἵπάρχουν τόποι πού θγάζουν τὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὸν λήθαργον.

Ἵπάρχουν τόποι πού περιστοιχίζονται ἀπὸ μυστήριον.

Ἵπάρχουν τόποι πού μοιάζουν σὰν προβολεῖς τῆς αἰνιότητος.

Ἵ καρδιά μας δὲ ἡ ἀνήσυχη καὶ ἡ φαντασία μας ἡ εὐκίνητη προσκολλῶνται εὐκόλα πρὸς τίς γενιές αὐτὲς τῆς αἰωνιότητος.

Τὰ συναισθήματά μας ἀνταμώνονται καὶ διασταυρῶνται μὲ τὰ συναισθήματα τῶν προγόνων μας, καὶ ἔτσι πιστεύομε πῶς θρήκαμε μιὰ μορφὴ διαιωνίσεώς των.

Αἰῶνες ὀλάκεροι περάσανε ἀπάνω στὸ τοπεῖο πού μᾶς παρουσιάζει ὁ ὀρίζοντας τῆς Γενέθλιας Γῆς μας ἀλλὰ κανένας μας δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυρισθῆ, πῶς παρενεβλήθη ἄλλη ἀντίληψις τῆς Ζωῆς — ἔστω καὶ ἔαν παρενεβλήθη — ἀντίληψις ὅμως τέτοια ὅσο μοντέρνα καὶ ἂν εἶναι — πού νὰ σθύσει μὲ τὸ διαφέρον της τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν ἐπιζήσεων τῶν χρόνων μας τῶν παιδικῶν.

ΣΥΝΕΠΩΣ:

Κάθε τι πού δὲν ὑπέκυψε στὴν φθορὰ τοῦ χρόνου κάθε τι πού τροφοδοτεῖ τὸ συναίσθημα εἶναι δεμένον, μοιραίως μὲ τὴν βαθύτερη Παιδαγωγικὴ ἔννοια τῆς Στενώτερης Πατρίδος μας.

Μποροῦμε σήμερα νὰ ἐκμηδενίζομε τίς ἀποστάσεις καὶ νὰ θρισκόμαστε ἀπὸ τὸ ἕνα ἡμισφαίριο τῆς Γῆς εἰς τὸ ἄλλο.

Καὶ ὅμως...

Ἵ ἄνθρωπος — ὅπως ἐπιγραμματικὰ παρατηρεῖ ὁ Ὀλύμπιος Γκαϊτε — ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ὀλίγους βῶλους Γῆς γιὰ νὰ χαρῆ ἑπάνω σ' αὐτούς, καὶ ὀλιγώτερους ἀκόμη γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ κάτω ἀπὸ τὴν Γῆν.

Ἵδου:

Ἵ κλειστὸς κύκλος μας, ὁ κύκλος δηλαδὴ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν μποροῦμε νὰ ἐξέλθομεν, ὁ κύκλος τοῦ θεϊκοῦ στοχασμοῦ μας.

Μὲ ἄλλα λόγια, καὶ γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον:

Ἵ ὀρίζων πού περιβάλλει τὸ τοπεῖον τῆς Γενέθλιας Γῆς μας εἶναι ὁ ὀρίζων πού περιβάλλει ὀλόκληρη τὴν Ζωὴν μας.

Αὐτὸν λοιπὸν τὸν χῶρον τῶν ἀξέχαστων παιδικῶν μας ἐπιζήσεων,

χρησιμοποιεί τὸ νεώτερον Σχολεῖον ὡς μίαν ἀνεξάντλητον πηγὴν Μορφώσεως.

Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ βαθύτερος παιδαγωγικὸς λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ διάσημοι νεώτεροι παιδαγωγοὶ μιλοῦν περὶ λαϊκοῦ Σχολείου ὡς Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου καὶ ὡς προβαθμίδος τοῦ ἔθνικοῦ ιδεώδους.

Πατριδογνωστικὸν λοιπὸν Σχολεῖον εἶναι ἐκεῖνος ὁ τύπος τοῦ Σχολείου ποῦ εἶναι ἐποικοδομημένος εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Ὁ μεγάλος δάσκαλός μου ὁ Spranger δίδει τὸν ἐξῆς ὀρισμὸν.

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα εἶναι ἕνα βασικὸν πνευματικὸν συναίσθημα καὶ παιδικὴ ἡλικία καὶ Στενώτερη Πατρίδα εἶναι κάτι τι ἀρρήκτως συνδεδεμένα.

II

Καὶ τώρα... ἄς ἐπιτραπῆ πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ θέματός μας, ἡ ἔκφρασις καὶ τῶν λοιπῶν μορφωτικῶν σκοπῶν ποῦ εἶναι συνδεδεμένοι μετὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου.

Ἐν πρώτοις:

Ἡ σημασία τῆς Στενώτερης Πατρίδος πῆρε στὴν ἐποχὴν μας ἀξίαν καὶ γιὰ τοῦ Σχολείου τὴν ἀτμόσφαιραν.

Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς δείχνει καὶ ἡ μετονομασία τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου σὲ Πατριδογνωστικὸν Σχολεῖον (1).

Γιὰ τὴν Μόρφωσιν ὁμῶς τῶν παιδιῶν πρέπει ἡ ἔννοια τῆς Στενώτερης Πατρίδος νὰ ἐρμηνευθῆ σὲ ὅλον τῆς τὸ βάθος — ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι ἀπὸ τὴν Στενώτερη Πατρίδα πρέπει νὰ ἐκπηδήσει καὶ μιὰ μορφή Πατριδογνωστικῆς Ἀγωγῆς (2).

Ἐὰν δὲ κατ' ἀρχὴν μείναμε ἱκανοποιημένοι μετὰ μίαν μορφήν πατριδογνωστικῆς διδασκαλίας, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς ἀπέβλεπε εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Στενώτερης Πατρίδος τώρα ἐρμηνεύομεν τὴν πατριδογνωστικὴν διδασκαλίαν τοῦ νεωτέρου Σχολείου ὡς ἕνα τμῆμα τῆς Πατριδογνωστικῆς Ἀγωγῆς.

Γιὰ τὸ νεώτερον δηλαδὴ Σχολεῖον ἡ γνῶσις τῆς Στενώτερης Πατρίδος εἶναι μονάχα μιὰ προϋπόθεσις.

Ὁ καθ' ἑαυτὸ ὁμῶς μορφωτικὸς σκοπὸς εἶναι γιὰ τὸ νεώτερον Σχολεῖον ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν Στενώτερη Πατρίδα, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ Πατριδογνωστικὴ Ἀγωγή δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει ἀπλῶς τὰς δυνάμεις τῆς νοήσεως, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσει ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα σὰν μιὰ ἐνότης Ἀγωγῆς καὶ σὰν μιὰ πηγὴ δυνάμεως καὶ Μορφώσεως.

Καὶ συσχετίζοντες ἤδη ἰδέαν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς Σχολικῆς μεταρριθμίσεως παρατηροῦμεν τὰ κάτωθι:

Ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Στενώτερη Πατρίδα ἀναπηδᾷ καὶ ἡ πρὸς τὴν Μεγάλην Πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος ἀγάπη καὶ μονάχα εἰς τὰς ρίζας τῆς Στενώτερης Πατρίδας τροφοδοτεῖται τὸ ὑγιέστερον ἔθνικόν συναίσθημα, καμιά Σχολικὴ μεταρρύθμισις πραγματικὴ πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου δὲν πραγματοποιήθηκε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ λαϊ-

1. Heimatsshule, ὅπως τὸ ὀνομάζουν οἱ Γερμανοὶ Παιδαγωγοὶ τὸ Volksschule.

2. «Bodensändige Erziehung» ὅπως τὴν ἀποκαλοῦν οἱ Γερμανοὶ Παιδαγωγοί.

κου σχολείου, χωρίς την έρευναν της στενώτερης Πατρίδος και την σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

Ἡ ἰδέα δηλαδή τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου ἐξεπήδησεν ἀπὸ τὸν πόθον γιὰ μιὰ καλύτερη, συγχρονισμένη ἀξιολογικὴ καὶ ἀνώτερον μόρφωση τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ.

Φιλοδοξεῖ δηλαδή καὶ ἐπέχει θέσιν τὸ Πατριδογνωστικὸν Σχολεῖον ὡς ἐνὸς οὕτως εἰπεῖν ἀξιολογικοῦ κυττάρου μέσα εἰς τὸν Κοινωνικὸν ὀργανισμὸν καὶ στὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἔθνους, ὅπως τὰ βιολογικὰ κύτταρα εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Τὸ Πατριδογνωστικὸν Σχολεῖον εἶναι βαθύτατα ἰδεολογικόν, βαθύτατα ἀξιολογικόν καὶ βαθύτατα λαϊκόν, γιὰτὶ ἀγκαλιάζει ὅλες τὰς ἀξίες τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

III

Ἡ μετονομασία ὁμοῦ τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου εἰς Πατριδογνωστικόν, εἶναι συνδεδεμένον ἀρρήκτως καὶ μὲ τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς Ἀγωγῆς.

Ἄς ἐπιτραπῆ συνεπῶς ὅπως παραθέσομεν λίγες σκόρπες νότες καὶ γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα τῆς Σχολικῆς Ἀγωγῆς — σὰν ἓνα ἐπιθεβλημένον Παιδαγωγικὸν Retrein.

Ἡ νέα Γενεὰ ἀνήσυχος στρέφει τὰ βλέμματά της στὸ Σχολεῖο, γιὰ νὰ ἰδῆ καὶ νὰ ἀντιληφθῆ, ἐὰν θὰ τύχει καλύτερας Μορφώσεως καὶ Ἀγωγῆς.

Διακηρήσομε καὶ κολακευόμεθα νὰ πιστεύομεν ὅτι ζοῦμε στὸν αἰῶνα τοῦ παιδιοῦ.

Δὲν ξεύρω, ἂν τὰ ἴδια τὰ παιδιά τὸ πίστεψαν καὶ τὸ πιστεύουν.

Τὸ μήνυμα λοιπὸν τῶν παιδιῶν τῶν δικῶν μας πρὸς ὄλους μας εἶναι τὸ ἑξῆς:

Μᾶς ἐπιστρατεύουν ὄλους: Γονεῖς, δασκάλους καὶ Πολιτεῖαν, καὶ μᾶς καλοῦν ὄλους νὰ δώσομε ἐξετάσεις τῶν ἱκανοτήτων μας.

Ἀπὸ τὴν λύσιν λοιπὸν τῶν προβλημάτων Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως, θὰ ἐξαρτηθῆ καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν διακήρυξις, ὅτι ἐγκαινιάσαμε καὶ εἰς τὴν χώραν μας, τὴν αἰώνιαν Ἑλλάδα μας, τὸν αἰῶνα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἔχουν ἤδη διακηρύξει καὶ πραγματοποιήσει ὅλες αἱ πολιτισμένες χώρες στὴν Εὐρώπην.

Τὸ πρόβλημα συνεπῶς καὶ τὸ θέμα τῆς Ἀγωγῆς εἶναι ἀπαίτησις τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι ἀπαίτησις τῶν προσταγῶν τῆς Μοίρας τοῦ Ἔθνους μας.

Δυστυχῶς:

Τὸ Σχολεῖο μας καὶ ὁ Σχολικός μας ὀργανισμὸς — ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων — οὐδέποτε ἀνεπέτασσε εἰς τοὺς κόλπους τοῦ τὴν σημαίαν τῆς Ἀγωγῆς, ἀλλὰ τὴν κράτησε καὶ τὴν κρατᾷ μεσίστιον, σὰν νὰ πρόκειται περὶ ἐκδηλώσεως πένθους.

Ἀπὸ τὴν λύσιν ὁμοῦ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀγωγῆς θὰ ἐξαρτηθῆ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς καὶ εἰς τὴν χώραν μας τοῦ ἐγκαινιασμοῦ τοῦ αἰῶνος τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ Σχολεῖο καὶ ὁ Σχολικός μας ὀργανισμὸς ἔβγαλε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ξεφουρνίζει ἐν τῷ συνόλῳ τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίας τῶν ὀποίων αἱ κεφαλαί, μὲ τὸ μπουκώμα τῶν ξηρῶν γνώσεων, μοιάζουν σὰν κασσιτερωμένες χύτρες, δὲν περνᾷ ὁμοῦ πολὺς καιρὸς καὶ ὁ ἄ-

νεμος τῆς ζωῆς τὲς ξεγανώνει, κατὰ ἀμείλικτον νόμον τοῦ πνεύματος.

Τὸ Σχολεῖο ἐλάτρευσε μὲ ἄλλα λόγια τὴν ὕλην, καὶ ὁ διδακτικὸς φιλισμὸς ἦτανε καὶ εἶναι ἡ Θεὰ του.

Ἀντιθέτως:

Ἡ Ἀγωγή, ἡ δημιουργικὴ δηλαδή ἐκείνη δυνατότης πρὸς ἐξευγενισμόν τῶν ἐνστίκτων, καὶ πρὸς διαμόρφωσιν ἀνωτέρας ἀνθρωπίνης Μορφῆς καὶ χαρακτῆρος, τὴν Ἀγωγήν, τονίζομεν — γιὰ τὴν ὁποῖαν ὁ μέγας Γερμανὸς φιλόσοφος ὁ Leibnitz εἶπε:

«Δόστε μου τὴν Ἀγωγήν καὶ σὲ 100 χρόνια νὰ Σᾶς μεταμορφώσω τὴν ὀψινεατὴς Εὐρώπης».

Τὴν Ἀγωγήν, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁ σχολικὸς μας ὀργανισμὸς δὲν τὴν συμπεριέλαθε εἰς τὰ βασικὰ προβλήματα τῆς Μορφώσεως, ἀλλὰ τὴν ἐτορπιλίσει μὲ τὰ διάφορα ἀντιπαιδαγωγικὰ καὶ ἀντιψυχολογικὰ μέσα, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ περίφημον «Ποινολόγιον» ποῦ ἀποτελεῖ παραγνώρισιν καὶ τορπιλισμὸν τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῆς Ἀγωγῆς.

Καὶ ὁμως:

Εἰς ὅλας τὰς αἰθούσας καὶ τοὺς διαδρόμους τῶν Σχολείων πρέπει νὰ ἀναρτηθῇ ἡ ρῆσις τοῦ μεγάλου ἥρωος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ Danton πῶς:

«Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, ἡ Ἀγωγή εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἀνάγκη δι' ἕνα λαόν» (1).

Ἔτσι:

Δυὸ μεγάλες δυνάμεις Μορφωτικῆς — Ἡ Ἀγωγή, καὶ Ἡ ἰδέα τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Ἐτέθησαν εἰς τὸ περιθώριον τοῦ σχολικοῦ μας ὀργανισμοῦ.

IV

Καὶ γιὰ νὰ ὀλοκληρώσομεν ἤδη κατόπιν τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων. Εἰς ἄρθρον μας — τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος (1) ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Δασκάλου — τῆς Διδασκαλικῆς Ὀμοσπονδίας τῆς Ἑλλάδος μας — γύρω ἀπὸ τὴν Πατριδογνωστικὴν πλευρὰν τῆς ὀργανώσεως τῆς Παιδείας μας, ἐτονίσθησαν καὶ ὑπεδείχθησαν ὅλα τὰ μέτρα ἅτινα ἐνδείκνυται νὰ ληφθοῦν.

Μεταξὺ αὐτῶν — (1—11) ἀπεδείχθη καὶ ἡ Συγκρότησις κατὰ περιφερείας τῶν ἐδρῶν τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως ὁμάδων διδασκαλικῶν γιὰ μελέτες καὶ ἔρευνες λαογνωστικῆς γύρω ἀπὸ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος.

Τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῶν μελετῶν αὐτῶν θὰ συζητοῦνται σὲ Συνέδρια τοπικὰ καὶ θὰ δίδεται εὐκαιρία — ὕστερα ἀπὸ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου γιὰ τὴν σύμπραξιν ὁμάδων διδασκαλικῶν πρὸς καταρτισμὸν (ἐν σχεδίῳ) Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον κριτικῆς σὲ προσεχῇ Συνέδρια καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀντικείμενον πειραματισμοῦ μὲ τὰ παιδιά, πρὶν ἢ κατόπιν ἐγκρίσεως καὶ ἐκ μέρους τῆς ἀρμοδίας κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου, ἀποτε-

1. Ἡ ρῆσις αὕτη εἶναι γραμμένη σὸ pedestal τῆς προτομῆς τοῦ Danton σὸ Παρίσι, στῆ πλατεῖα Danton.

«Après le pain, l' éducation est le premier besoin d' un peuple»

2. Εὐρ. Σούρλα. Ἡ Πατριδογνωστικὴ πλευρὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς Παιδείας μας. (Γύρω ἀπὸ τὰ φλέγοντα προβλήματα τῆς Παιδείας μας). — Ἀθῆναι 1966 — Ἔτος ΙΕ τευχὸς Νοεμβρίου — Δεκεμβρίου, σελίς 1—3.

λέσουν τὰ ἐγκεκριμένα κατὰ περιφέρειας Πατριδογνωστική Ἀναγνωστική.

Ἡ ὡς ἄνω μορφή τῆς ἐρευνητικῆς δημιουργικῆς ἐργασίας μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν προβαθμίδα γύρω ἀπὸ τὴν Σύνταξιν τὴν κατὰ τόπους καὶ περιφέρειας Πατριδογνωστική Ἀναγνωστική, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μίαν μορφήν ἀνακοινώσεων πού μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὴν ὄψιν τῶν συζητήσεων εἰς τὰ διάφορα κατὰ περιφέρειας Παιδαγωγικά Συνέδρια, ἀνακοινώσεων δηλαδὴ ἀπὸ ἐπὶ μέρους ἢ ὁμάδες διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἔρχονται εἰς φῶς κομμάτια ἀπὸ τὰ Πατριδογνωστικά Χρονικά τοῦ χωριοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦν.

Ἡ ὡς ἄνω μορφή τῆς Πατριδογνωστικῆς ἐργασίας ἐκαλλιεργήθη ἀπὸ τοὺς δασκάλους καὶ τὰς δασκάλας τῆς πόλεως τῆς Βιέννης κατὰ τὴν χρονικὴν ἐκείνην περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Σχολικὴ μεταρρίθμισις εὑρίσκετο εἰς τὸ στάδιον τῆς συγκινητικῆς τῆς ἐφαρμογῆς — ὕστερα ἀπὸ δεκάχρονη ἐντατικὴ προσπάθεια — ἡ δὲ ταπεινότης μας ἠτύχησεν ὅπως παρακολουθήσει εἰς τὸν σύνεγγυς τὴν ἐργασίαν τῶν Πειραματικῶν Σχολείων τῆς Βιέννης καὶ συνεργάσθῃ μὲ τοὺς κορυφαίους Παιδαγωγοὺς τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βιέννης.

Πάντως:

Αἱ Πατριδογνωστικὲς ἐρευνες γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν ἰδίως τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν ἀπαιτοῦν σοβαρὰν ἐργασίαν καὶ πρὸ παντὸς πολλὴν ἀγάπην γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ἐκ μέρους τῶν διδασκόντων.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνομεν....

Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ ὡς ἄνω ἀπόψεις τῆς ταπεινότητός μας γύρω ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου καὶ τῆς Συντάξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν θὰ εὑρουν ἀπήχησιν εἰς τοὺς δημιουργικοὺς δασκάλους, καὶ δασκάλας τῆς Πατρίδος μας.

ΕΓΓΡΗΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

Παιδαγωγός

★★★
★★★

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΓΚΛΗΘΕΝ ΕΙΣ ΔΟΥΒΛΙΝΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Υπό Χ. ΑΝΔΡΕΟΥ, Παιδαγωγού - Ψυχολόγου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ ἐκδηλωθὲν ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς διαρκῶς αὐξανομένης ἀνησυχίας τῆς διεθνούς κοινότητος πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Πηγαί ἐμπνεύσεως τῆς γιγαντιαίας αὐτῆς ἀνθρωπιστικῆς κινήσεως δέον νὰ θεωρηθοῦν αἱ ἀνθρωπιστικαὶ παραδόσεις, οἱ ἀγῶνες δι' ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα ὡς καὶ τινὰ ἱστορικὰ κείμενα περιλαμβάνοντα σκέψεις καὶ ἰδέας ἐπιφανῶν Ἀγγλων, Ἀμερικανῶν, Γάλλων καὶ Ρώσων πολιτικῶν καὶ φιλοσόφων τῶν τριῶν τελευταίων αἰώνων. Τὸ κορυφῶμα τῆς ἀνθρωπίνης ταύτης κινήσεως ἀνευρίσκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτε ζωηρὸν προεκλήθη ἐνδιαφέρον διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ δουλεμπορίου, τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκῶν ὄρων κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς τότε ἰσχυροῦσης ἐργατικῆς νομοθεσίας.

Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 20ου αἰῶνος αἱ ἐνσυνείδητοι πλέον τάσεις καὶ διαθέσεις περὶ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εὐρίσκουν τὴν πληρεστέραν αὐτῶν ἔκφρασιν εἰς τὸ σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τὰ μετασχόντα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κράτη, λαθόντα πείραν τῶν συμφορῶν, τὰς ὁποίας ἐπεσώρευσεν ὁ Α' Παγκόσμιος πόλεμος, κατέβαλον ἐντόνους προσπάθειας πρὸς ἐξασφάλισιν ἀνθρωπίνων συνθηκῶν ἐργασίας καὶ πρὸς δικαιότεραν καὶ ἀνθρωπιστικώτεραν μεταχείρισιν τῶν ἰθαγενῶν ἐκ μέρους τῶν ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἰδρύεται ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωσις Ἐργασίας, ἡ ὁποία θέτει ὡς προϋπόθεσιν

διατηρήσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης τὴν ὑπαρξίν κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἐπισυμβᾶσα περὶ τὰ μέσα τοῦ παρόντος αἰῶνος συμφορὰ καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς τρομακτικαὶ καταστρεπτικαὶ ἐπιπτώσεις ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπῆρξεν τὸ ξναυσμα τῆς σθεναρᾶς καὶ ὁμοθύμου ἀποφάσεως τοῦ Ο.Η.Ε. νὰ συμπεριλάβῃ μεταξὺ τῶν πρωταρχικῶν του ἐπιδιώξεων τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν βασικῶν καὶ ἀναπαλλοτριώτων ἐλευθεριῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐκ τοῦ πολέμου κτηθεῖσα πείρα ἔπεισεν πάντα ὑγιᾶς σκεπτόμενον ἀνθρώπον, πολλῶ δὲ μᾶλλον τοὺς ὑπευθύνως διαχειριζομένους τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ διεθνῆς προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων θεωρεῖται ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς προόδου καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν. Οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948) τὸ πλήρες κείμενον τῆς ὁποίας ἔχει ὡς κατωτέρω:

Ἄρθρον 1. Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα γεννῶνται ἐλεύθερα καὶ ἴσα ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὰ δικαιώματα.

Εἶναι προικισμένα μὲ λογικὴν καὶ συνείδησιν καὶ ὀφείλουσιν νὰ ἐνεργῶσιν πρὸς ἀλληλα ἐν πνεύματι ἀδελφωσύνης.

Ἄρθρον 2. Ἐκαστος δύναται νὰ ποιῆται χρῆσιν πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τῶν διακηρυσσομένων ἐν τῇ παρούσῃ δηλώσει ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, φυλῆς, χρώματος, φύλλου γλώσσης, θρησκείας, πολιτικῆς ἢ ἄλλης πεποιθήσεως, ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς καταγωγῆς, περιουσίας, οἰκογενειακῆς προελεύσεως ἢ οἰαοδήποτε ἄλλης κα-

ταστάσεως. Ἐπί πλέον οὐδεμία θά γίνεται διάκρισις στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ, νομικοῦ ἢ διεθνούς καθεστώτος τῆς χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους ὧν πρόσωπόν τι εἶναι ὑπήκοος, εἴτε ἡ χώρα αὕτη ἢ τὸ ἔδαφος ἤθελον εἶναι ἀνεξάρτητα, εἴτε ὑπὸ κηδεμονίαν, εἴτε μὴ αὐτόνομα, εἴτε τελούντα ὑπὸ οἰονδήποτε περιορισμὸν τῆς κυριαρχίας.

Ἄρθρον 3. Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου.

Ἄρθρον 4. Οὐδεὶς θά κρατῆται ἐν δουλείᾳ ἢ ὑποτελείᾳ ἢ δουλείᾳ καὶ ἢ ἐμπορία τῶν δούλων ἀπαγορεύονται ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς.

Ἄρθρον 5. Οὐδεὶς θά ὑπεβάλλεται εἰς βασάνους ἢ εἰς ποινὴν ἢ μεταχειρίσιν σκληράν, ἀπάνθρωπον ἢ ἐξευτελιστικὴν.

Ἄρθρον 6. Ἐκαστος ἀπολαύει τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπανταχοῦ ἀναγνωρίσεως τῆς κατὰ νόμον προσωπικότητός του.

Ἄρθρον 7. Πάντες εἶναι ἴσοι ἐναντι τοῦ νόμου καὶ ἀπολαύουσιν ἀνευ διακρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἴσης προστασίας τοῦ νόμου. Πάντες ἀπολαύουσι τοῦ δικαιώματος τῆς ἴσης προστασίας κατὰ πάσης διακρίσεως, ἥτις θά παρεβίαζε τὴν παρούσαν διακήρυξιν καὶ κατὰ πάσης προκλήσεως εἰς μίαν τοιαύτην διάκρισιν.

Ἄρθρον 8. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἀποτελεσματικῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ἐθνικῶν δικαστηρίων κατὰ πράξεων παραβιαζουσῶν τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τὰ ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἢ τοῦ νόμου.

Ἄρθρον 9. Αὐθαρέτως οὐδεὶς δύναται νὰ συλληφθῆ, νὰ κρατηθῆ ἢ νὰ ἐξορισθῆ.

Ἄρθρον 10. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα, ἐν πλήρει ἰσότητι, ὅπως ἢ περιπτώσις του ἐξετασθῆ ἀκριβοδικαίως καὶ δημοσίᾳ ὑπὸ δικαστηρίου ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμερολήπτου, ὅπερ θά ἀποφανθῆ εἴτε περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, εἴτε περὶ τοῦ θασίμου πάσης κατηγορίας ποινικῆς φύσεως στρεφόμενης ἐναντίον του.

Ἄρθρον 11. Πᾶν πρόσωπον κατηγορούμενον διὰ κολάσιμον πρᾶξιν θεωρεῖται κατὰ τεκμήριον ἀθῶον μέχρις οὗ ἀποδειχθῆ κατὰ νόμον ἢ ἐνοχὴ του, ἐν δίκῃ δημοσίᾳ, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ ἀναγκαῖαι ἐγγυήσεις διὰ τὴν ὑπεράσπισίν του ἤθελον τῷ ἐξασφαλισθῆ.

2. Οὐδεὶς θά καταδικάζεται διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις αἰτινες κατὰ τὴν σι-

γὴν καθ' ἣν διεπράχθησαν δὲν συνιστῶσιν ἀδίκημα κατὰ τὸ ἐγχώριον ἢ διεθνὲς δίκαιον. Ὁμοίως, δὲν θά ἐπιβάλλεται οὐδεμία ποινὴ βαρυτέρα ἐκείνης, ἥτις ἦτο καταγνωστέα κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν τὸ ἀδίκημα διεπράχθη.

Ἄρθρον 12. Οὐδεὶς θά εἶναι ἀντικείμενον αὐθαρέτων ἐπεμβάσεων ἐν τῇ ἰδιωτικῇ του ζωῇ, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, τῇ κατοικίᾳ του ἢ τῇ ἀλληλογραφίᾳ του.

Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα προστασίας τοῦ Νόμου κατὰ τοιούτων ἐπεμβάσεων ἢ τοιούτων προσβολῶν.

Ἄρθρον 13. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως κυκλοφορῆ ἐλευθέρως καὶ ἐκλέγῃ τὴν κατοικίαν του ἐν τὸς ἐκάστης χώρας.

2. Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπῃ οἰονδήποτε χώραν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἰδίας του χώρας καὶ νὰ ἐπανέρχεται ἐν τῇ χωρῇ του.

Ἄρθρον 14. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ εἴρῃ ἄσουλον εἰς ἄλλας χώρας ἐν περιπτώσει διώξεως.

2. Τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν δύναται τις νὰ ἐπικαλεσθῆ ἐν περιπτώσει διώξεως βασιζομένης πράγματι ἐπὶ ἀδικήματος τοῦ κοινοῦ δικαίου ἢ ἐπὶ ἐνεργειῶν ἀντιτιθεμένων πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 15. Πᾶν ἄτομον δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ἐθνικότητα.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῆ αὐθαρέτως τῆς ἐθνικότητός του, οὔτε τοῦ δικαιώματος τῆς μεταβολῆς τῆς ἐθνικότητος.

Ἄρθρον 16. 1. Ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ἀνευ περιορισμοῦ τινός ὡς πρὸς τὴν φυλὴν, τὴν ἐθνικότητα ἢ τὴν θρησκείαν ἔχουσι δικαίωμα νὰ νυμφεύωνται καὶ νὰ ἰδρῶσιν οἰκογένειαν. Ἐχουσιν ἴσα δικαιώματα ἐν σχέσει πρὸς τὸν γάμον, κατὰ τὴν διάρκειαν καὶ κατὰ τὴν λύσιν αὐτοῦ.

2. Ὁ γάμος δὲν δύναται νὰ συναφθῆ εἰμὴ τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ πλήρει συναινέσει τῶν μελλονύμφων.

3. Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ θεμελιῶδες συστατικὸν στοιχεῖον τῆς κοινωνίας καὶ δικαιοῦται τῆς προστασίας τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 17. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἰδιοκτησίας τόσοσιν ἀτομικῶς, ὅσον καὶ ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῆ αὐθαρέτως τῆς ἰδιοκτησίας του.

Ἄρθρον 18. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δι-

καίωμα ἐλευθερίας σκέψως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Εἰς τὸ δικαίωμα τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀλλαγῆς τῆς θρησκείας ἢ τῆς πίστεως ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας τοῦ ἢ τῆς πίστεως του, εἴτε κατὰ μόνους εἴτε ἐν κοινῷ μετ' ἄλλων τόσοσ δημοσίᾳ, ὅσον καὶ κατ' ἴδιον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν συχνάσεων, τῆς λατρείας καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐξωτερικῶν τύπων.

Ἄρθρον 19. Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα ἐλευθερίας γνώμης καὶ ἐκφράσεως, περιλαμβανομένου τοῦ δικαιώματος ὅπως μὴ παρενοχλητᾶ διὰ τὰς γνώμας του ὡς καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀναζητήσεως, τῆς λήψεως καὶ τῆς μεταδόσεως τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν ἰδεῶν δι' οἰουδήποτε μέσου ἐκφράσεως, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συνόρων.

Ἄρθρον 20. 1. Πᾶν πρόσωπον ἀπολαύει τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι εἰρηνικῶς.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποχρεωθῆ ὅπως ἀποτελέσῃ μέλος μιᾶς ἐνώσεως.

Ἄρθρον 21. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς χώρας του εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ μέσου ἀντιπροσώπων ἐλευθέρως ἐκλεγομένων.

2. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ὅπως γίνεται δεκτὸν ἐπὶ ἴσοις ὁροις εἰς τὰ δημόσια λειτουργήματα τῆς χώρας.

3. Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ κύρους τῆς δημοσίας ἐξουσίας· ἡ θέλησις αὕτη δεόν νὰ ἐκφράζεται διὰ ἀδιαθλήτων ἐκλογῶν αἱ ὁποῖαι νὰ διενεργῶνται περιοδικῶς διὰ καθολικῆς, ἴσης καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας ἢ κατὰ ἀνάλογον διαδικασίαν διασφαλίζουσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψήφου.

Ἄρθρον 22. Πᾶν πρόσωπον, καθ' ὃ μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει δικαίωμα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ δικαιούται νὰ ἐπιτύχῃ εἴτε δι' ἐθνικῆς προσπάθειας εἴτε διὰ διεθνούς συνεργασίας ἱκανοποίησιν τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ μορφωτικῶν δικαιωμάτων, ἀπαραιτήτων εἰς τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς τε ὀργανώσεως καὶ τῶν πόρων ἐκείνης χώρας.

Ἄρθρον 23. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἐργασίας, ἐλευθέρας ἐκλογῆς τῆς ἐργασίας του, δικαίων καὶ ἱκανοποιητικῶν ὁρῶν ἐργασίας καὶ προστασίας κατὰ τῆς ἀνεργίας.

2. Πάντες ἔχουν δικαίωμα, ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, ἴσης ἀμοιβῆς διὰ τὴν

ἐργασίαν.

3. Πᾶς ὅστις ἐργάζεται ἔχει δικαίωμα δικαίας καὶ ἱκανοποιητικῆς ἀνταμοιβῆς, ἐξασφαλιζούσης δι' αὐτὸν ὡς καὶ διὰ τὴν οἰκογένειάν του διαβίωσιν σύμφωνα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειάν του καὶ συμπληρουμένην, ἐὰν παρίσταται ἀνάγκη, διὰ πάντων τῶν λοιπῶν μέσων κοινωνικῆς προστασίας.

4. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ὅπως ἰδρῆ μετ' ἄλλων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καὶ συμμετέχῃ εἰς αὐτάς διὰ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρον 24. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἀναπαύσεως καὶ σχολῆς καὶ ἰδία λογικοῦ περιορισμοῦ τῆς διάρκειας τῆς ἐργασίας καὶ ἀδειῶν περιοδικῶν μετ' ἀποδοχῶν.

Ἄρθρον 25. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἐνός βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἱκανοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἰδία διὰ τὴν διατροφήν, ἐνδυμασίαν, κατοικίαν, ἰατρικὴν περίθαλψιν ὡς καὶ διὰ τὰς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας κοινωνικῆς προνοίας· ἔχει δικαίωμα ἀσφαλίσεως ἐν περιπτώσει ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀνικανότητος, χηρείας, γήρατος ἢ ἄλλων περιπτώσεων στερήσεως τῶν μέσων διατροφῆς συνετεία περιστάσεων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του.

2. Ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία δικαιούνται εἰδικῆς μερίμνης καὶ ἀρωγῆς. Πάντα τὰ τέκνα τὰ ἐκ νομίμου γάμου ἢ τὰ φυσικά ἀπολαύουσι τῆς αὐτῆς κοινωνικῆς προστασίας.

Ἄρθρον 26. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ παρέχεται δωρεάν τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν στοιχειώδη καὶ βασικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις δεόν ὅπως γενικευθῆ. Αἱ ἀνώτεροι σπουδαί πρέπει νὰ εἶναι προσιταί, ἐν πλήρει ἰσότητι, εἰς πάντας θάσει τῆς ἀξίας τῶν.

2. Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Πρέπει νὰ προαγάγῃ τὴν κατανόησιν, τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὴν φιλίαν μεταξὺ πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν ομάδων ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δράσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

3. Οἱ γονεῖς ἔχουν, κατὰ προτεραιό-

τητα, τὸ δικαίωμα ὅπως ἐκλέγῃσι τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτις θὰ δοθῇ εἰς τὰ τέκνα τῶν.

Ἄρθρον 27. 1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅπως λαμβάνῃ μέρος ἐλευθέρως εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς κοινότητος, ὅπως ἀπολαύῃ τῶν τεχνῶν καὶ ὅπως συμμετέχῃ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐξ αὐτῆς πηγάζοντα.

2. Ἐκαστος ἔχει δικαίωμα προστασίας τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν συμφερόντων τῶν ἀπορρεόντων ἐκ πάσης ἐπιστημονικῆς, πνευματικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς, τῶν ὁποίων εἶναι δημιουργός.

Ἄρθρον 28. Πᾶν πρόσωπον δικαιούται ὅπως ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ διεθνούς πεδίου ἐπικρατῇ τάξις τοιαύτη, ὥστε τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι ὧν γίνεται μνεῖα ἐν τῇ παρουσίᾳ διακηρύξει νὰ δύνανται νὰ εὐρωσι πλήρη ἐφαρμογὴν.

Ἄρθρον 29. 1. Τὸ ἄτομον ἔχει καθήκοντα ἐναντι τῆς κοινότητος ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ μόνης εἶναι δυνατὴ ἡ ἐλευθέρω καὶ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητός του.

2. Ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν δικαιωμάτων του καὶ ἐν τῇ χρήσει τῶν ἐλευθεριῶν του ἕκαστος δὲν θὰ ὑποβάλλεται εἰμὴ εἰς περιορισμούς καθιερωμένους ὑπὸ τοῦ νόμου ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐξασφαλίζεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἱκανοποιῶνται αἱ εὐλογοὶ ἀπαιτήσεις τῆς τε ἠθικῆς καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ὡς καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας ἐν μιᾷ δημοκρατικῇ κοινωσίᾳ.

3. Τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ δύνανται νὰ ἀσκῶνται ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 30. Οὐδεμία διάταξις τῆς παρουσίας διακηρύξεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς παρέχουσα δι' ἓν Κράτος, μίαν ομάδα ἢ ἐν ἄτομον, οἷονδῆποτε δικαίωμα ὅπως ἐνεργῇ ἢ διαπράττῃ πράξιν τινὰ ἀποσκοποῦσαν τὴν κατάργησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τῶν μνημονευομένων ἐν τῇ παρουσίᾳ.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΤΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Συμπληροῦνται ἐφέτος εἴκοσι ἔτη ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑφ' ὄλων τῶν Κρατῶν—μελῶν τοῦ Ὄργανι-

σμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ παγκοσμίου Ὄργανισμοῦ ἐν τῇ προσπάθειά της νὰ δώσῃ πανηγυρικὸν τόνον εἰς τὸ κοσμοϊστορικὸν ἐκεῖνο γεγονός καὶ θέσῃ εἰς κίνησιν τοὺς ἐπὶ μέρος Ἐθνικοὺς καὶ τὸν Διεθνῆ μηχανισμόν διὰ τὴν ὑλοποίησιν τῶν ἀρχῶν τῆς διακηρύξεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὄρισεν, πρὸ 5ετίας, τὸ τρέχον ἔτος 1968 ὡς διεθνὲς ἔτος τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰδέα καθ' ἣν ἔτη λαμβάνουν ὠριαμένην προσωνομίαν δὲν εἶναι τι νέον. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀπαντῶνται ἔτη μετὰ διάφορα ὀνόματα εἰς ἀνάμνησιν μεγάλων γεγονότων, ἡρωϊκῶν πράξεων καὶ ἀσυνήθων περιπτώσεων εὐφοριῶν τῆς γῆς. Ἡ διδομένη σήμερον εἰς τὰ ἔτη ὀνομασία δὲν συμπίπτει μετὰ τὴν ἱστορικῶς παραδεδομένην, ἀλλ' ἀποσκοπεῖ κυρίως εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν συνειδητοποίησιν τοῦ ρόλου, τὸν ὁποῖον ὀφείλου νὰ διαδραματίσῃ ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς. Δὲν θὰ εἶναι ἐν ἔτος ἀπολογισμοῦ τοῦ συντελεσθέντος ἔργου ἀλλὰ μία ἀφετηρία νέων ἀποφασιστικῶν ἐξορμήσεων διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάκτησιν τῶν στόχων καὶ τὴν διασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ.

Α' Ἡ Διεθνὴς Συνδιάσκεψις τῆς Τεχεράνης.

Ἡ πρώτη σημαντικὴ ἐκδήλωσις ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Διεθνούς ἔτους τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἦτο ἡ συγκροτηθεῖσα τὴν 22αν Ἀπριλίου Διεθνῆς Συνδιάσκεψις τῆς Τεχεράνης. Εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν κρατῶν—μελῶν ἐξήρθη τὸ συντελεσθέν, ἐντὸς τῆς διαρρησάσης εἰκοσαετίας, ἔργον καὶ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη καταβολῆς περαιτέρω προσπεθειῶν, ἐκ μέρους τῶν κρατῶν μελῶν τοῦ Διεθνούς Ὄργανισμοῦ καὶ ἄλλων ὑπευθύνων φορέων, διὰ τὴν πλήρη ὑλοποίησιν τῶν ἀρχῶν τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως. Τῆς διασκέψεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐτέλει ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο. Η. Ε., μετέσχεν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Ὄργανισμοῦ, ὅστις ἀπηύθυνεν βαρυσήμαντον μήνυμα, χωρὶς τοῦ ὁποίου παραθέτομεν κατωτέρω:

«Ἡ Διακήρυξις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἐνέπνευσεν πολλοὺς κυβερ-

νήτας και Νομοθέτας. Τὰ καταρτισθέν-
τα προσφάτως νέα Συντάγματα ἐνίων
χωρῶν φέρουν σαφῆ τὰ ἴχνη τῶν ἀρχῶν
τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως καὶ τῆς
πρασεολογίας της. Αἰσθητὴ εἶναι ὡσαύ-
τως ἡ ἐπίδρασις τῆς Διακηρύξεως εἰς
τὸ νομοθετικὸν ἔργον τῶν χωρῶν ὄλων
τῶν Ἠπειρῶν.... Κυβερνητικὰ καὶ ἄλλα
ἰδρύματα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας συ-
νέβαλον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ περιεχο-
μένου τῆς Διακηρύξεως μέσῳ διαλέ-
ξεων, παιδευτικῶν καὶ ἄλλων πληροφο-
ριακῶν μέσων... Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς
τὸν Ὄργανισμόν, οὗτος συνέχισεν τὰς
προσπαθείας του πρὸς μετατροπὴν τοῦ
νεκροῦ γράμματος τῆς Διακηρύξεως
εἰς ζῶσαν πραγματικότητα... Ταύτην,
τὴν διακήρυξιν, διεδέχθησαν πλῆθος
ἄλλων διακηρύξεων καὶ συμφωνιῶν, ἡ
διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ παι-
διοῦ, ἡ διακήρυξις διὰ τὴν προαγωγήν,
μεταξὺ τῶν νέων, τῶν ἰδανικῶν τῆς εἰ-
ρήνης, τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ τῆς
κατανόησεως μεταξὺ τῶν λαῶν, αἱ ὁ-
ποῖαι ὁμοῦ μετὰ τῆς πρώτης ἀπετέλε-
σαν ἓν σῶμα ἀρχῶν καὶ κανόνων, ὅπερ
καθορίζει σαφῶς τὴν συμπεριφορὰν ἐ-
κείνων, οἵτινες εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν
ἐξασφάλισιν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας... Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀ-
ποτελοῦν σήμερον, χάρις εἰς τὴν δρα-
τηριότητα τοῦ Ο.Η.Ε., κλάδον τοῦ δι-
εθνοῦς δικαίου, ὅστις διέπει ὅλα τὰ
κράτη καὶ τὰς κοινότητας τοῦ κόσμου.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, ἡ ὁποία θά
πιτρέψῃ τὴν πραγμάτωσιν ὀρισμένων
οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν δικαιωμά-
των, ὡς εἶναι π.χ. ἐπαρκῆς διατροφή,
οἰκονομικὴ περίθαλψις, ἐκπαίδευσις,
ἐργασία καὶ κοινωνικὴ ἀσφάλεια, ἀπαι-
τεῖ ἀμοιβαίαν συνεργασίαν καὶ κατανό-
ησιν μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν.... Δύναται ὁ-
μως νὰ λεχθῆ, ὅτι παρὰ τὴν ἀφύπνισιν
τῆς παγκοσμίου συνειδήσεως καὶ τὴν
ὁσημέραι συνειδητοποίησιν τῆς σπου-
δαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμά-
των, πράξεις θίας καὶ φυλετικαὶ δια-
κρίσεις ἐξακολουθοῦν νὰ συνταράσσου
τὸν πλανήτην.... Εἶναι προφανές ὅτι,
ἐάν δὲν δυνηθῶμεν νὰ χαλιναγωγῆσω-
μεν καὶ τελικῶς νὰ ἐκριζώσωμεν τὰς
φυλετικὰς διακρίσεις, αὗται θά λάβου
μορφὴν καταστρεπτικῆς δυνάμεως τοι-
αύτης σφοδρότητος, ὥστε αἱ σημειωθεῖ-
σαι κατὰ τὸ παρελθὸν θρησκευτικαὶ ἰ-
στολογικαὶ συγκρούσεις θά ἐμφανίζου
μορφὴν ἀσημάντων ἐνδοοικογενειακῶν
ψιμμαχιῶν.

Β' Τὸ Παγκόσμιον Συ-
νέδριον Ἐκπαιδευ-
τικῶν τοῦ Δουβλί-
νου:

Τὸ πραγματοποιούμενον κατ' ἔτος, ὑ-
πὸ τῆς W.C.O.T.P. (Παγκόσμιος Σύν-
ομοσπονδία τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Ἐνώ-
σεων), παγκόσμιον συνέδριον ἐκπαιδευ-
τικῶν συνεκροτήθη εἰς Δουβλίνον Ἰρ-
λανδίας ἀπὸ 23—31 Ἰουλίου. Τοῦ Συ-
νεδρίου μετέσχον ἀντιπροσωπεῖαι 77
κρατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλ-
λάς. Ἡ μακρὰ καὶ γόνιμος παράδοσις
τῆς W.C.O.T.P., ἀλλὰ καὶ ἡ διακρίνου-
σα τὴν Διοίκησιν αὐτῆς εὐαισθησία πε-
ρὶ θέματα παγκοσμίου διαφέροντος συ-
νετέλεσαν, ὥστε νὰ συμπεριληφθῆ ὡς
κύριον θέμα εἰς τὰς συζητήσεις τοῦ
Συνεδρίου «Ἡ ἐκπαίδευσις ὡς ἀνθρώ-
πινον δικαίωμα καὶ ἡ Δ)λία τῶν ἀν-
θρωπίνων δικαιωμάτων». Διὰ τῆς ἀνα-
γραφῆς τοῦ θέματος αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμε-
ρησίαν διάταξιν τοῦ Συνεδρίου οἱ ἐκ-
παιδευτικοί, φορεῖς τῶν εὐγενεστέρων
ἰδεωδῶν καὶ σκαπανεῖς τοῦ μέλλοντος
τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκλήθησαν οὐ μόνον
νὰ λαμπρύνουσι διὰ τῆς παρουσίας των
τὰς εἰς παγκόσμιον κλίμακα ἐκδηλώ-
σεις ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμά-
των, ἀλλὰ νὰ συζητήσωσι καὶ ἀνεύρωσι
τρόπους διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐνεργη-
τικώτεραν συμμετοχὴν τοῦ παράγον-
τος Διδασκάλου εἰς τὴν συνειδητοποίη-
σιν, ἐπέκτασιν καὶ διασφάλισιν τῶν ἀν-
θρωπίνων δικαιωμάτων.

Αἱ ἐκφρασθεῖσαι ἀπόψεις καὶ αἱ ἐπα-
κολουθήσασαι συζητήσεις ἐκάλυψαν τὸ
μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐργασιῶν τοῦ
Συνεδρίου καὶ ἐξήντησαν τὸ θέμα τό-
σον ἀπὸ θεωρητικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ πρα-
κτικῆς πλευρᾶς.

Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ:

Ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ οὐσιώδη πα-
ράγοντα διὰ τὴν κατανόησιν καὶ τὴν βί-
ωσιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.
Ἐκπαίδευσις καὶ ἀνθρώπινα δικαιώμα-
τα ἀλληλοσυσχετίζονται καὶ ἀλληλο-
συμπληροῦνται. Λέγοντες ἀνθρώπινα δι-
καιώματα νοοῦμεν τὰ δικαιώματα ἐκεῖ-
να, τὰ ὁποῖα πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀξίαν
τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ὁποῖα καλύπτουν
ὀλόκληρον τὸ πεδῖον τῶν ἀνθρωπίνων
σχέσεων δηλ. τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ ἄτο-
μον, τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ὁμάδα καὶ
τῆς ὁμάδος πρὸς τὴν κοινότητα. Εἶναι
ἀναγκαῖον νὰ τονισθῆ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ
προσπάθεια μεταφράσεως τῶν βασικῶν
ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς νόμιμα δι-
καιώματα καὶ ἡ διὰ νόμου ρύθμισις τῆς

συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπόν του καταλαμβάνει ἕνα μεγάλο καὶ ἀξιοπρόσεκτον τμήμα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἐκτείνεται εἰς μέγα χρονικὸν θάθος. Ὁ Κομφούκιος λέγει, «ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν ἐντὸς τῶν τεσσάρων θαλασσῶν εἶναι ἀδελφοί». Ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κηρύσσει «ἀγαπήσεις τὸ πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Ὁ Μωάμεθ τονίζει τὴν φροντίδα διὰ τὸν ἄρρωστον, τὸν ἐνδεῆ καὶ τὰ ὄρφανά. Αἱ Ἀθηναὶ διακηρύσσουν τὸ ἰδεώδες τῆς Δημοκρατίας. Ἡ Ρώμη αἵρεται εἰς τὸ ὕψος τῆς κυριαρχίας τοῦ νόμου. Ὁ John Milton ὁμιλεῖ περὶ ἐλευθερίας σκέψεως καὶ ἐκφράσεως. Οἱ Luther, Calvin καὶ John Knox δίδουν ἐμφασιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως. Ὁ John Locke ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἐν εἶδος κωδικοποιήσεως αὐτῶν ἀπαντᾶται εἰς τὴν PAX ROMANA, τὴν MAGNA CARTA εἰς τὴν Διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, εἰς τὴν Γαλλικὴν σύμβασιν τοῦ 1793 καὶ ἀλλαχοῦ. Δύναται ὅμως, νὰ λεχθῆ, ὅτι οὐδετέραι τῶν προαναφερθεισῶν περιπτώσεων ἐξήντλει τὸν κατάλογον τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἐπὶ πλέον, τὸ καὶ σπαιδαιότερον, ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἦτο λίαν περιορισμένη.

Ἀπὸ τὰς ἀτελείας αὐτὰς καὶ τὸ ἐπιτακτικὸν αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας ἀνεπήδησεν ἡ Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὁποίας χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ πληρότης, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ καθολικότης. Ἡ διακήρυξις περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς κύρια μέρη: (1) προσωπικὰ καὶ ἀστικά δικαιώματα, (2) πολιτικὰ δικαιώματα καὶ (3) κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ δικαιώματα μετὰ πρωτοκόλλων τονιζόντων τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως διεθνούς τάξεως καὶ καθοριζόντων τὰς εὐθύναις τῶν ἀτόμων διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ πρῶτος υἱοθετηθεὶς κώδιξ ἠθικῆς δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Δι' αὐτῆς καθίσταται ἄηλον, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος, φύλου, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς προελεύσεως δικαιούνται νὰ ἀπολαύουν τῶν ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν. Ταῦτα θὰ παράσχουν εἰς ἕκαστον ἄτομον τὴν δυνατότητα νὰ ζήσῃ, νὰ σκέπτεται, νὰ ἐκφράζεται, νὰ

ἐνεργῆ, νὰ δημιουργῆ, νὰ χαίρεται καὶ νὰ σφυρηλατῆ μετὰ τῶν ἄλλων τὸ κοινὸν μέλλον.

Ἡ Διακήρυξις ὑπῆρξεν καρπὸς τῆς κοινῆς ἐκείνης συνειδήσεως, ἡ ὁποία ὠρίμασεν κατὰ τὴν μακροαίωνα καὶ πολύστροφον ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἀφυπνισθῆ εἰς ὅλους διὰ νὰ καταστῆ σαφῆς ἡ θέσις ἑκάστου ἀτόμου καὶ ἡ ἀλληλεξάρτησις του πρὸς τὸ σύνολον. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς σημασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ὁ σεβασμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι θέμα μόνον πολιτικῆς υἱοθετήσεως καὶ νομοθετικῆς κατοχυρώσεως. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ζήτημα καλλιέργειας καὶ ἀναπτύξεως τῶν ὀρθῶν τάσεων καὶ διαθέσεων τῶν ἀτόμων, ὥστε εἰς πᾶσαν αὐτῶν ἐκδήλωσιν τὸ θίωμα τῆς ἀρχῆς ν' ἀποβαίνει ρυθμιστικὸς παράγων τῆς διαγωγῆς των. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς πρωταρχικοῦ δικαιώματος καὶ προϋποθέσεως ἀπαραιτήτου διὰ τὴν σύλληψιν καὶ προαγωγὴν τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ποῖαν ἀξίαν θὰ εἶχε λ.χ. ἡ ἐλευθερία ἐκφράσεως, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν τι πρὸς ἐκφρασίαν, ἢ τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ ἀμάθεια θὰ ἀπετέλει ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὸ ζῆν μέσων; Ἐὰν κατὰ τὸν Ἐπίκτητον ἐλεύθερος εἶναι μόνον ὁ πεπαιδευμένος, τὸ αὐτὸ θὰ ἴσχυεν καὶ ἐν προκειμένῳ, ὅτι μόνον ὁ πεπαιδευμένος ἀντιλαμβάνεται καὶ βιοῖ εἰς ἕκτασιν καὶ θάθος τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Αἱ συνεχεῖς καὶ ἀσκόνοι προσπάθειαι τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὀργανώσεων διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν παιδευτικῶν συνθηκῶν τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαιδευσιν δι' ὅλους, τὴν δημιουργίαν ἴσων εὐκαιριῶν κ.λπ. δίδουν τὸ μέτρον τῆς σημαντικῆς συμβολῆς αὐτῶν εἰς τὸν τομέα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ προσφορὰ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν δόξαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐνώσεων καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς ὑπάρξεώς των. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι θεμελιώδες ἀνθρώπινον δικαίωμα καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ μαθηταὶ δεόν νὰ τυγχάνουν ἴσων εὐκαιριῶν οὐχὶ διότι τοῦτο ὑπαγορεύουσιν οἰκονομικαὶ ἢ ἄλλαι κοινωνικαὶ ἀναγκαιότητες, ἀλλὰ διότι ἡ μόρφωσις ἀποτελεῖ ἀναφαίρετον δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου. Ἄν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔτυχεν καθολικῆς ἀναγνώρισεως ἐν τούτοις ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἰς τὸν κόσμον καταδυναστεύονται ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν Ὁ Πλάτων εἶχε τονίσει, ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ γενῶται ὁ ἄνθρωπος παρά νὰ μένῃ ἀπαιδευτος. Ὁ Κομφούκιος ἀποκαλεῖ τὴν ἀμάθειαν

νύκτα τῆς ψυχῆς. Καί πράγματι πολλά εἶναι τὰ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντα δεινά. Ἡ ἀμάθεια ἐνισχύει τὸν θαθμὸν ἐξαρτήσεως, καταπνίγει τὴν ὑπεύθυνον δραστηριότητα, ἀποδυναμώνει τὸ άτομον, διανοίγει τὴν ὁδὸν πρὸς ἀγελαιῖας ἐκδηλώσεις, διατηρεῖ ἐν δράσει τὰ πρωτόγονα ἔνστικτα καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων συνεργασίαν διὰ τὸ κοινὸν καλόν. Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ ἐκπαίδευσις ἐθεωρεῖτο προνόμιον τῶν ὀλίγων. Ὁ σύγχρονος ρυθμὸς ζωῆς ἐπιβάλλει ὑποχρεωτικὴν, πολυχρόνιον καὶ συστηματικὴν παιδείαν τόσον διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ατόμου, ὅσον καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ἀνάπτυξις ἐπιχειρομένη ἐντὸς τῶν στενῶν οἰκονομικῶν πλαισίων καὶ ἀγνωστὰ ἢ πλημμελῶς θεραπεύουσα τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι χιμαϊρικὴ καὶ οὐτοπιστικὴ. Προάγοντες τὸ άτομον προάγομεν τὴν ὁμάδα, τὸ σύνολον. Ἡ προσωπικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ τελευταία τὸ θεμέλιον προαγωγῆς τῆς εὐρυτέρας κοινότητος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἡ ἐκπαίδευσις καταξιώνει ἑαυτὴν ὡς ὕψιστον ἀνθρώπινον δικαίωμα. Ἡ θεωρητικὴ ὁμῶς παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ βασικὸν ἀνθρώπινον δικαίωμα δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας πλημμελὴς ἀντιμετώπισις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος, ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ θέσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἢ ἔλλειψις ἐκαυχρονισμένων προγραμμάτων, ἡ ἀνεπάρκεια προσωπικοῦ καὶ ἡ ἀκαταλληλότης τῶν σχολικῶν κτιρίων περιορίζουν εἰς μέγα θαθμὸν τὴν λειτουργικότητα τῆς ἀρχῆς. Πλήρης παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς σημαίνει ἐξάλειψιν ὅλων τῶν περιοριστικῶν καὶ ἀνασχητικῶν παραγόντων αὐτῆς. Ἡ ἐκπαίδευσις ὡς ἀνθρώπινον δικαίωμα καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιδιωκομένη ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος θὰ εὑρουν τὴν πραγμάτωσίν των, ὅταν οἱ ὑπεύθυνοι φορεῖς ἐπιτύχουν νὰ εἰσαγάγουν τὸν μαθητὴν εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν, πολιτιστικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀξιών. Ἡ θίωσις τῶν ἀξιών αὐτῶν θὰ ἐξάνθρωπίσῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ θὰ τὸν καταστήσῃ ἐλεύθερον καὶ ὑπεύθυνον. Ἡ πρακτικὴ ὁμῶς ἀσκήσις τῆς συνειδητῆς καὶ ὑπευθύνου ἐλευθερίας συνεπάγεται καλλιέργειαν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ ατόμου, βουλευτικὴν πειθάρχησιν καὶ γνῶσιν διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀναγκαιότης τῆς καθολικῆς

παιδείας, δι' ἧς θὰ καταστήθῃ δυνατὴ ἡ κατανόησις μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἡ στενωτέρα συνεργασία καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς Διακηρύξεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ὅλα τὰ ἔθνη ἐπιθυμοῦν εἰρήνην, πρόοδον, δικαιοσύνην ἀλλὰ ἡ καθημερινῶς παρατηρουμένη ἰδιοτέλεια, μισαλλοδοξία καὶ ἔλλειψις κατανόησεως προσθέτουν νέας τραγικὰς σελίδας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ καιροῦ μας. Ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἀποτελεσματικὸν μέσον ἀντιμετωπίσεως τῶν μεγάλων καὶ πολυπλόκων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας.

Εἰς ἓνα τοιοῦτον κόσμον, ὅπου ἐκτεταμέναι περιοχαὶ μαστίζονται ἐκ τῆς πείνης ὅπου αἱ δυνάμεις τοῦ φόβου καὶ τῆς προκαταλήψεως διατηροῦν τὴν προτέραν ἰσχὺν των καὶ ὅπου πλέον τῶν 700.000.000 ἀνθρώπων ἀδυνατοῦν, λόγῳ ἀμαθείας, νὰ λάθουν οἰανδήποτε ἐπαφὴν μὲ τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, τὸ περιεχόμενον τῆς Διακηρύξεως δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὄρια μιᾶς ἀπλῆς ὑποσχέσεως. Αἱ καταπληκτικαὶ ὁμῶς πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἀύξεισις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν θὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ μίαν γόνιμον καὶ παραγωγικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πνεύματος.

Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ

Ὡς εἶναι γνωστὸν οἰαδήποτε θεωρητικὴ θέσις ἵνα λάθῃ συγκεκριμένον περιεχόμενον καὶ ἀποθῇ τελικῶς πραγματικότης ἀπαιτεῖ τὴν καταβολὴν ἀναλόγου προσπαθείας ἐκ μέρους τῶν ατόμων καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπευθύνων παραγόντων.

Ἐν προκειμένῳ εἶναι λίαν ἐνθαρρυντικὸν τὸ γεγονός, ὅτι πολλαὶ κυβερνήσεις ἔχουν ἐνσωματώσει εἰς τοὺς συνταγματικούς χάρτας τῶν χωρῶν των τὰς ἀρχὰς τῆς Διακηρύξεως καὶ ἔχουν σημειώσει ἱκανοποιητικὴν πρόοδον διὰ τῆς λοιπῆς νομοθεσίας καὶ ἰδιαίτερος διὰ τῆς παιδείας. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ ὑποβληθεῖσα ἐκθεσις τῆς ὑπὸ τῆς W.C.O.T.P., ὀρισθείσης Διεθνούς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ τῶν ἄλλων, ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐξῆς: Εἰς τινὰς χώρας ἡ διδασκαλία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἔτυχεν νομοθετικῆς κατοχυρώσεως. Ἐπὶ πλέον εἰδικὴ καταβάλλεται φροντίς διὰ τὴν

ένταξιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὡς αὐτοτελοῦς μαθήματος εἰς τὰ σχολικὰ προγράμματα. Τὴν Κυβερνητικὴν ταύτην δραστηριότητα ἀμιλλῶνται τὰ πάσης φύσεως πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἱδρύματα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν διαδραματίζοντα ἀξιόλογον ρόλον εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν περιφρούρησιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρὰ ταῦτα ὁμως κοινὴ παραμένει πίστις, ὅτι ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων θεωρεῖται ἕκ τῶν ὧν οὐκ ἀνευ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν στόχων τῆς παγκοσμίου Διακηρύξεως. Καί τίθεται νῦν τὸ ἐρώτημα. Τί δύναται νὰ πράξῃ τὸ σχολεῖον εἰς τὸν τομέα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων; Διὰ νὰ εἴμεθα ἀντικειμενικοὶ τὸ σχολεῖον δὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ θαύματα. Εἶναι ἐξ ἀντικειμένου ἀδύνατον νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νομοθέτησιν καὶ τὴν διασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ εἶναι λογικῶς ἀδιανόητον νὰ ὀργανώσῃ τὴν κοινωνίαν οὕτως, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἢ πραγματοποιήσῃ τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς κατανόησεως καὶ τῆς συναντιλήψεως ἐλάχιστα δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, διότι αἱ προκαταλήψεις, οἱ φόβοι, ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἄλλαι παντοῖαι δυσμενεῖς ἐπιδράσεις τῶν ἐξωσχολικῶν παραγόντων παρακωλύουσιν τὰ παιδιά καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Οὕτω τὸ σχολεῖον ἔχει νὰ ἀντιπαλαίσῃ, πρὸς τὰς ἀνασχετικὰς αὐτάς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀσυγκρίτως ἰσχυρότεραι ἐκείνων πού δροῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ σχολείου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀξιών τοῦ σχολικοῦ καὶ τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος δὲν εἶναι σοβαρά, τὸ ἔργον τοῦ σχολείου δὲν παύει νὰ εἶναι δύσκολον. Παρὰ τὰς προμνημονευθείσας δυσκολίας ἀναγκαῖον κρίνεται, ὅπως ἡ διδασκαλία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων συμπληρῶσιν τὸ ὑφιστάμενον εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων κενὸν καὶ διαθερμάνῃ τὴν ὅλην ἀτμόσφαιραν τῆς σχολικῆς ζωῆς. Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι τὸ ἔθος καὶ οὐχὶ ἡ παλιλλογία θὰ ἔχη ἐνταῦθα τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς οὐδὲν θὰ ὠφέλει ἢ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀπομνημόνευσις τοῦ περιεχομένου τῆς Διακηρύξεως, ἐὰν παρέμενον ὑπανάπτυκτοι αἱ ἠθικαὶ ἐκεῖναι τάσεις καὶ διαθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζονται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς συμπαθείας τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς καθόλου ἀνθρωποτικῆς δράσεως. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἐντοπίζεται ἡ σχολικὴ δραστηριότης. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἠθι-

κῶν τάσεων, τὴν ἐξάλειψιν τοῦ φόβου, τῆς προκαταλήψεως, τῆς μισαλλοδοξίας, τῆς ἰδιοτέλειας καὶ γενικῶς τῶν δυνάμεων ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «Ὅτι οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἢ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς πρὸς τὰς ἐξουσίας πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου». (1) Μὲ τὰ μικρὰ παιδιά δὲν ὑπάρχει πρόβλημα, διότι ταῦτα συνάπτουν εὐκόλως φιλίαν, παίζουσι χωρὶς νὰ κάνουν ἐκλογὴν συμπαικτόρων, ἐργάζονται ἀρμονικῶς, ἐμπιστεύονται ἀλληλα καὶ εἶναι πρόθυμα διὰ κάθε εἶδους θυσίαν. Ὑπάρχει τι τὸ μυστηριώδες εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μικρῶν παιδιῶν τὸ ὁποῖον ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ τελείου. Διὸ καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ρῆσις «Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γέννησθε ὡς τὰ παιδιά οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». (2). Ἐὰν ἐπιθυμῆ τις νὰ ἴδῃ μίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων ὅπου τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα δὲν διδάσκονται, ἀλλ' ἀποτελοῦν γνησίαν ἔκφρασιν τῆς ὅλης διαγωγῆς καὶ δράσεως τῶν ἀτόμων αὕτη εἶναι ἡ μικρὰ κοινωνία ἐνὸς καλῶς ὀργανωμένου Νηπιαγωγείου.

Ἔργον, ὅθεν, τοῦ σχολείου εἶναι ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ προαγωγή αὐτῶν τῶν δυνάμεων καὶ διαθέσεων, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουσι τὴν κοινότητα τῶν μικρῶν παιδιῶν. Διὰ τὴν ἐπιτυχήν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι ἡ πρακτικὴ καὶ οὐχὶ ἡ θεωρητικὴ τοῦ θέματος ἀντιμετώπισις ἔχει μείζονα σημασίαν. Ἡ ἀνάθεσις εὐθύνων, ἡ ἐνθάρρυνσις πρωτοθευλιῶν, ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀξιοπρεπείας, τῆς κτήσεως, ἡ παροχὴ βοηθείας καὶ ἡ καθόλου εἰλικρινῆς καὶ πηγαῖα συμμετοχὴ εἰς εὐαρέστους καὶ δυσαρέστους καταστάσεις ἀποτελοῦν ἀριστον μέσον ἀναπτύξεως τῶν εὐεργετικῶν ἐκείνων διαθέσεων καὶ συνειδητοποιήσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Οἱ Διδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ παρωθοῦν εἰς δράσεις πρὸς ἀπόκτησιν ἰσχυρῶν συνηθειῶν καὶ πλουσίων θωμάτων καθ' ὅσον τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα ἐρεῖδονται ἐπὶ ἠθικῶν ποιότητων καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἀγόνων θεωρητικῶν γνώσεων. Περιττὸν εἶναι νὰ τονισθῇ, ὅτι οἱ σκοποὶ πρέπει νὰ εἶναι σαφῶς καθωρισμένοι καὶ οἰαδήποτε ἀνάληψις δραστηριότητος νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς περιοριστικοὺς παράγοντας καὶ τὰς ἰ-

1. Ματθαίου 18, 13
3. Ἐφεσίους ΣΤ, 12

δικαιώματα των ανθρώπινων δικαιωμάτων γίνεται διά της χρήσεως της έμμέσου μεθόδου, της εύκαιριακής δηλονότι διδασκαλίας. Μαθήματα τὰ ὁποῖα προσφέρονται διά τὴν εύκαιριακὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἡ ἱστορία, ἡ Γεωγραφία, ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή, τὰ θρησκευτικὰ, ἡ λογοτεχνία κλπ. Ἡ κτηθεῖσα πείρα ὡς καὶ τινὰ σημαντικὰ γεγονότα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν κόσμον τοῦ σχολείου, τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας γενικώτερον ἀποτελοῦν τὴν ἀφετηρίαν τῆς διδασκαλίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς Μ. Βρετανίαν. Ἐν Γαλλίᾳ, Νορθηγίᾳ, Νέα Ζηλανδία Ὀλλανδία καὶ Οὐρουγουάη ἡ διδ)λία τοῦ μαθήματος ἀφορμᾶται ἐξ ἄλλων μαθημάτων. Ἰδιαιτέρα δὲ ἀποδίδεται σημασία εἰς τὴν ἀσκήσιν διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν εἰς ὁμαδικὰς ἐργασίας, σχολικὰς δραστηριότητας καὶ ἄλλας ἐκδηλώσεις. Εἰς Σουηδίαν τὰ παιδιὰ διδάσκονται ἅμα τῇ εἰσόδῳ των εἰς τὸ σχολεῖον, περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας - ἡ θέσις του, τὰ βιβλία του κλπ., καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς δικαίας καὶ ἴσης μεταχειρίσεως. Εἰς τὸ Ἰσραήλ ἡ διδ)λία τοῦ μαθήματος ἐρείδεται ἐπὶ ἱστοριῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς Βίβλου, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Παραδείγματα λαμβάνονται ὡσαύτως καὶ ἐκ τῆς ζωῆς μεγάλων ἀνδρῶν, οἵτινες ἔθεσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνανθρώπου. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν εὐρυτέραν γνῶσιν, πλουσιωτέραν πείραν καὶ κριτικὴν δύναμιν δύνανται εὐχερῶς νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὡς καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ γνῶσις αὕτη, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, ἐκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ μαθητοῦ κρίνεται σκόπιμον, ὅπως ἡ διδ)λία, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦλάχιστον στάδια, ἀφορμᾶται ἐκ σημαντικῶν γεγονότων καὶ στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς παραδόσεως τῆς στενωτέρας πατρίδος.

Εἰς τὴν μέσῃν ἐκπαίδευσιν ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος λαμβάνει νέας διαστάσεις καὶ πρόσθετα στοιχεῖα. Διὰ τῆς κριτικῆς ἀντιμετωπίσεως ὀρισμένων θρησκευτικῶν, ἱστορικῶν κοινωνικῶν καὶ ἄλλων γεγονότων ὁδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν σύλληψιν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν κατανόησιν τῶν δικαιω-

μάτων ἐκείνων, ἅτινα ὑπῆρξαν ἀφετηρία μεγάλων ἀνθρωπιστικῶν ἐξορμήσεων καὶ ἀξιολόγων πολιτιστικῶν πραγματοποιήσεων. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀναδρομὴν θὰ ἐξετάζονται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα - σταθμοὶ τοῦ παρελθόντος - καὶ ἰδιαιτέρα θὰ διδεται ἔμφασις εἰς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις περὶ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ταῦτα ἐκτίθενται εἰς τὰς διαφόρους Διακηρύξεις τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Περὶ τὸ τέλος τῆς μαθητικῆς ζωῆς ὁ μαθητὴς θὰ ἔχη ἀποκτήσει ἀρκετὰς γνώσεις περὶ τὰ βασικὰ δικαιώματα καὶ τὰς εὐθύναις τοῦ ἀτόμου. Αἱ γνώσεις αὗται ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν γενικώτεραν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν πειθάρχησιν θὰ συντελέσουν εἰς τὴν δημιουργίαν ὠλοκληρωμένων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀσκοῦν ἐνσυνειδήτως τὰ δικαιώματά των, θὰ ἀναγνωρίζουν πλήρως τὰς εὐθύναις των καὶ θὰ ἐναρμονίζουν προσηκόντως τὴν συμπεριφορὰν των.

Αἱ Ληφθεῖσαι Ἀποφάσεις

Α' Διδασκαλία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς W.G.O.T.P. ἀναγνωρίζουσα τὴν σπουδαιότητα τῆς διδ)λίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς διεθνούς κατανοήσεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης προβαίνει εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀκολουθῶν ἀποφάσεων:

1. Ἡ διδ)λία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων δέον ὅπως συμπεριληφθῇ εἰς τὰ προγράμματα σπουδῶν τῶν σχολείων ὅλων τῶν βαθμίδων.

2. Κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς διδακτέας ὕλης ἐκάστης βαθμίδος εὐθῦναι ἐγγενεῖς εἰς τὰ πρὸς διδ)λίαν θέματα πρέπει νὰ τυγχάνουν τῆς αὐτῆς ἢ καὶ μεγαλυτέρας προσοχῆς.

3. Ἀξιοσημεῖοι μεταβολαὶ εἰς τὰς τάσεις καὶ διαθέσεις, πρᾶγμα ὅπερ θεωρεῖται ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ συντελεσθῶσι διὰ τῆς ἀποκτήσεως ἀναλόγου πείρας τόσοσιν εἰς τὸν θεωρητικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν πρακτικόν τομέα.

4. Φροντὶς πρέπει νὰ καταβληθῇ, ὥστε ἡ διδ)λία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῆς προσχολικῆς καὶ τῆς μετᾶσχολικῆς ἀγωγῆς.

5. Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν γονέων θεωρεῖται ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπα-

θυμητῶν τάσεων.

6. Τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ μέθοδος διδασκαλίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προσαρμῶνται πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἐκάστης χώρας καὶ τὰς δυνατότητας τῶν τροφίμων.

7. Τὸ πρόγραμμα ἐπαφῶν τῶν σπουδαστῶν μετ' ἄλλων λαῶν καὶ πολιτισμῶν πρέπει νὰ διερευνηθῇ.

8. Προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ, ὥστε τὸ περιεχόμενον τῶν πρὸς χρῆσιν ἐγχειριδίων νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀνεπιθυμητῶν τάσεων καὶ δυσμενῶν προκαταλήψεων.

9. Τὸ παράδειγμα ἀσκεῖ ἐν προκειμένῳ ὑψίστην ἐπίδρασιν ὡς εἰς οἰανδήποτε ἑτέραν μορφήν παιδευτικῆς δράσεως.

10. Εἰς ἐκάστην χώραν δεόν ὅπως ὀργανωθοῦν καὶ λειτουργήσουν τμήματα ταχυρhythμου μετεκπαιδύσεως τῶν διδασκάλων ἐπὶ θεμάτων σχετικῶν μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

11. Τὸ ὑφιστάμενον σήμερον περιορισμένον πρόγραμμα ἀνταλλαγῆς ἐκπαιδευτικῶν ἔχει ἀνάγκην διευρύνσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένων σκοπῶν.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ W.C.O.T.P.

Ἐν ὄψει τοῦ καθορισμοῦ τῆς διδακτέας ὕλης καὶ τῆς ἐκλογῆς μεθόδου διδασκαλίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἡ W.C.O.T.P. ὑποχρεοῦται εἰς τὴν παροχὴν ὀφελίμων στοιχείων ἐπὶ τῶν κάτωθι θεμάτων:

- I. Πληροφορίαι περὶ συγκεκριμένων πρακτικῶν κατευθύνσεων, μέσων καὶ ἄλλου χρησίμου ὕλικου.
- II. Ὑποδείξεις δι' ὧν θὰ καταστήθῃ δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων, μορφωτικῶν, πολιτιστικῶν ὀργανώσεων κ.λ.π. εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀπαραίτητου προγράμματος.
- III. Εὐρυτάτη ἐνημέρωσις τῶν ὀργανώσεων—μελῶν ἐπὶ ἐρευνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Β' Ἡ ἐκπαίδευσις ὡς ἀνθρώπινον δικαίωμα

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς W.C.O.T.P. θεωροῦσα τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς βασικὴν

ἀνθρώπινον δικαίωμα, δυνάμενον νὰ συμβάλῃ μεγάλως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας προτείνει τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἰσότητα ἐκπαιδευτικῶν εὐκαιριῶν δι' ὅλους.

2. Ἐξασφάλισιν τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων ποιοτικῆς ἐκπαιδύσεως. (παροχὴ εὐκολιῶν, θελτίωσις συνθηκῶν, μορφωτικῆ, οἰκονομικῆ καὶ ἠθικῆ ἀνύψωσις τοῦ διδ/λου).

3. Ἐξάλειψιν τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν διακρίσεων.

4. Αἱ Κυβερνήσεις τῶν Κρατῶν δεόν νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι αἱ δαπάναι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀποτελοῦν παραγωγικὴν ἐπένδυσιν.

5. Αἱ παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημαῖαι πρέπει νὰ διευρύνουν καὶ ἀναπροσαρμῶσουν, ἐπὶ τὰ θελτίῳ, τὰ προγράμματα σπουδῶν τῶν.

6. Ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ ἀνάπτυξις δραστηριότητος εἰς τὸν τομέα τῶν μεθοδολογικῶν ἐρευνῶν.

7. Αἱ ὀργανώσεις—μέλη ὑποχρεοῦνται ὅπως, διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ κύρους αὐτῶν, θέσουν εἰς κίνησιν τὴν Ἐκτελεστικὴν καὶ Νομοθετικὴν ἐξουσίαν πρὸς παροχὴν ἐκπαιδύσεως εἰς ὅλους.

8. Οἱ ἐνδοκυβερνητικοὶ ὀργανισμοὶ τῆς UNESCO καὶ τῶν ἄλλων εἰδικῶν τοιούτων τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ὀφείλουν νὰ συμπαρασταθῶσιν ἐνεργῶς, παρέχοντες τὰ ἀναγκαῖα πληροφοριακά καὶ ὕλικά μέσα διὰ τὴν ποιοτικὴν θελτίωσιν τῆς ἐκπαιδύσεως.

9. Ἡ W.C.O.T.P. πρῶτος ἔτι μάλον τὴν μετὰ τῶν ἀνωτέρω ὀργανισμῶν συνεργασίαν αὐτῆς θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν συλλογὴν χρησίμων πληροφοριῶν περὶ τῶν σημειωμένων, εἰς διεθνή κλίμακα, ἐκπαιδευτικῶν πραγματοποιήσεων, ὡς καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαραίτητου οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας διὰ τὴν ἀντιμέτωπισιν τῶν δαπανῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπαιτηθοῦν δι' ἐρέυνας, ἐγχειρίδια καὶ ἄλλα ὕλικά μέσα διδασκαλίας.

10. Τέλος, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις θεωρεῖ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀμαθείας καὶ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων ὡς προϋπόθεσιν ἀναγνώσεως καὶ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, καὶ ἐκφράζει τὸν θαυμασμὸν τῆς διὰ τὴν ἀναληφθεῖσαν, ὑπὸ τῆς UNESCO ἐκστρατείας κατὰ τοῦ ἀναλφαθτισμοῦ.

Η ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΗΣ

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ, Διδασκάλου
 του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παῖς δύσκολον γύμνασμα δυνηθεὶς νὰ ἐκτελέσῃ κτᾶται ἀντίληψιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, κατανοεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἱκανότητα, λαμβάνει αὐτοσυνείδησιν, αὐτόγνωσιν, τῆς ἀξίας του καὶ χαίρει ἐπὶ τῷ κατορθώματι· ἐλέπων δὲ ἕτερον κατορθούοντα δυσκολώτερον γύμνασμα, ὅπερ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ, κατανοεῖ τὴν ὑστέρησιν αὐτοῦ, κτᾶται συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀδυναμίας, λαμβάνει αὐτοσυνείδησιν, αὐτόγνωσιν, ὅτι ὑπολείπεται τοῦ ἄλλου καὶ λυπεῖται ἐπὶ τούτῳ.

Ἰσχυρὰν αὐτοσυνείδησιν τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς εἰς τὸ μάχεσθαι ἱκανότητος δεικνύει ὁ Διομήδης, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν Γλαῦκον· (1)

«Τίς δὲ σὺ ἔσσι, φέριστε, κατὰ θνητῶν ἀνθρώπων;
 οὐ μὲν γὰρ ποτ' ὄπωπα μαχη ἔνι κυδιανείρῃ.
 Τὸ πρὶν ἀτὰρ μὲν νῦν γε πολὺ προβέβηκας ἀπάντων
 σῶ θάρσει, ὅτ' ἐμὸν δολιχόσκιον ἔγχος ἔμεινας
 δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιώσιν

 ἄσσον ἴθ' ὧς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πειραθ' ἴκται».

Ἰσχυρὰν αὐτοσυνείδησιν τῆς ἀνδρείας ὡσαύτως καὶ τῆς εἰς τὸ μάχεσθαι ἱκανότητος ἔχει ὁ Ἔκτωρ, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν Αἴαντα· (2)

«Αἴαν διογενὲς Τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν,
 μήτι μεν ἦντε παῖδός ἀφαιροῦ πειρήτιζε
 ἢ ἐ γυναικός, ἢ οὐκ οἶδεν πολεμήϊα ἔργα.
 Αὐτὰρ ἐγὼν εὖ οἶδα μάχας τ' ἀνδροκτασίας τε
 οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νυμφῆσαι βῶν
 ἀζαλέην, τὸ μοί ἐστι ταλαύρινον πολεμίζειν·
 οἶδα δ' ἐπαῖξαι μόθον ἵππων ὠκείων
 οἶδα δ' ἐνὶ σταδίῃ δητῶ μέλπεσθαι Ἄρηι.
 Ἄλλ' οὐ γὰρ σ' ἐθέλω βάλεει τιοῦτον ἔοντα

(1) Ἰλιάς Ζ 123—127.

Κατὰ μετάφρασιν Α. Πάλλη οἱ ἀνωτέρω στίχοι·

«καὶ πρὸς, ἀπίτη μου, εἶσαι ἐσὺ ἀπ' τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους.

Τὴ πρὶν δὲ σ' εἶδα ἐγὼ ποτὲς στή δοξολάτρα μάχη.

Μὰ τώρα μιλιὰ πέρασες πᾶσα ἀρχηγὸ στήν τόλμη

ποῦ τὸ δικό μου ἀντίκρουσες μακροῦδρομο κοντάρι

Μὰ στήν ὄργῃ μου ἀδιαφοροῦν παιδιὰ δυστυχησμένων

.....
 ἔλα κοντὰ νὰ μπῆς γοργὰ στοῦ χάρου τὰ πλεμάτια».

.....
 «Αἴα, θεόσπαρτε ἀρχηγέ, τοῦ Τελαμώννα θέμμα

(2) Ἰλιάς Η 234 243.

λάθρη ὀπιπτεύσας, ἀλλ' ἀμφαδόν, αἶ κε τύχωμι».

Ἡ αὐτοσυνείδησις δὲν καταδεικνύει εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὀρθὴν περὶ ἡμῶν αὐτῶν γνώμην. Ὁ Σωκράτης εἶχεν ὀρθὴν αὐτοσυνείδησιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἀξίας, ὅτε πρὸς τοὺς δικαστὰς ἔλεγε:

«Πέπεισμαι ἐγὼ ἐκὼν εἶναι μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων ἀλλὰ ὑμᾶς τοῦτο οὐ πείθειν» (1).

Ὁ ἐν τῇ Παραβολῇ τοῦ Εὐαγγελίου Φαρισαῖος ἔχει αὐτοσυνείδησιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἀξίας πεπλανημένην, ἐσφαλμένην, ὃ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ Παραβολῇ τοῦ Ἰησοῦ Τελώ- νης αὐτοσυνείδησιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἀπαξίας ὀρθὴν.

Αὐτοσυνείδησις κατὰ ταῦτα εἶναι συνείδησις ὀρθή ἢ ἐσφαλμένη, ἢν ἔχομεν περὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξίας ἢ ἀπαξίας.

Ἡ αὐτοσυνείδησις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τε τὸ θυμικὸν καὶ τὸ βουλευτικόν. Οὕτως ἡ αὐτοσυνείδησις περὶ ἀξίας ἡμῶν γεννᾷ εὐάρεστα συναισθήματα καὶ συνειδητὴν τάσιν πρὸς ὠρισμένον τι σχετικὸν πρὸς αὐτήν, βούλησιν ὠρισμένου τινὸς σχετικοῦ πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς αὐτοσυνείδησεως, ἐνῶ ἡ αὐτοσυνείδησις περὶ ἀπαξίας ἡμῶν γεννᾷ δυσάρεστα συναισθήματα, ὑπερβολικὴν λύπην, ἀβουλησίαν, μαρασμόν. Ὁ μηδεμίαν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔχων συνείδησιν, παράστασιν, μηδεμίαν ἔχει καὶ βούλησιν.

Ἡ ἐσφαλμένη αὐτοσυνείδησις, καθ' ἣν ὑποτιμᾷ τις τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἄγει εἰς ἀτολίαν, ἔλλειψιν πρωτοβουλίας, ἀναποφασιστικότητα, δειλίαν, εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις καὶ εἰς νοσηρὰν καὶ ὑστερικὴν αὐτοκατακρισίαν, καθ' ἣν ἐπιδιώκεται ἢ ἐξεύρεσις ἀδυναμιῶν, ἢ δὲ ἐσφαλμένη αὐτοσυνείδησις, καθ' ἣν ὑπερτιμᾷ τις τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἄγει εἰς ὑπεροψίαν, ἐπιδειξιμανίαν, φυσίωσιν, ἐξ ὧν ταχέως φέρεται οὗτος καὶ εἰς τὸ ψεύδεται, τὴν φιλοψεύδειαν, καὶ εἰς ἐπιχειρήσιν ἔργων ὑπερτέρων τῶν δυνάμεων αὐτοῦ.

Ἡ ἀγωγή καθόλου πρέπει νὰ φροντίζῃ, ὅπως ὁ μαθητὴς λαμβάνῃ ὀρθὴν αὐτοσυνείδησιν καὶ ἄγεται εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρῇ ἔργα ἀνάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Ὁ Διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἀναπτύσῃ παρὰ τῷ μαθητῇ ὀρθὴν αὐτοσυνείδησιν, ἐξ ἧς κατ' ἀνάγκην θὰ γεννᾶται καὶ ὀρθὸν αὐτοσυναισθημα καὶ ὀρθὴ βούλησις. Τῷ κλίνοντι πρὸς ἔπαρσιν μαθητῇ, ὅσον ὅπως ὑποδεικνύονται αἱ ἀδυναμίαι αὐτοῦ, τῷ δὲ ἀτόλμῳ, τῷ ὀλιγοψύχῳ, αἱ ἱκανότητες, τὰ προσόντα, αὐτοῦ.

Μὴ μὲ τρομάξεις, καὶ παιδὶ δὲν εἶμαι ἐγὼ ἢ γυναῖκα

Ψόφια ἔτσι π' ἄρματα ποτὲς δὲν ἔπιασε στὸ χέρι.

Ἐγὼ καλὰ τὸν πόλεμο, καλὰ τοὺς φόνους ξέρω

Ξέρω δεξιά ξέρω ζερβά νὰ στρίβω τ' ἀργασμένο

τομάρι ποὺ γερόπετσο τὸ κουβαλάω στὶς μάχες.

Μὲς στῶν γοργῶν ξέρω ἄμαξῶν νὰ χίνουμαι τ' ἀνάστα,

Ξέρω πεζὸς καὶ τὸ χορὸ νὰ πιάνω τ' ἄγριον τ' ἄρη.

Νὰ τί εἶμαι, καὶ δὲ θέλω ἐγὼ κλεφτὰ νὰ σὲ φυλάξω

καὶ νὰ σὲ φάω ὀρθάνοιχτα θὰ ρήξω, ἂν σὲ πετύχω».

(1) Πλάτωνος. Ἀπολογία Σωκράτους, κεφ. ΧΧΤΠ

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΩΝ

Τοῦ Καθηγητοῦ κ. F. VALDERRA MA

(Μετάφρασις ἐκ τῆς ἰταλικῆς ὑπὸ κ. Φωτίου Ἰωάνν. Γιαννοπούλου
μετεκπαιδευθέντος διδασκάλου Δαυλείας - Λεβαδείας)

Ἄν καὶ ἀκούεται συχνὰ εἰς τὸ καθημερινὸν λεξιλόγιον ὁ ὄρος «ἀναλφάβητος» ὡς συνώνυμον τοῦ «ἀμαθῆς», ἐν τούτοις οἱ σημερινοὶ ἀναλφάβητοι, δὲν δυσανασχετοῦν οὐδόλως διὰ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν των καὶ τοῦτο διότι δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει, οὔτε ἀντιλαμβάνονται ὁποῖαν θλιβεράν σημασίαν ἔχει ἡ ἀγραμματοσύνη εἰς τὸν κύκλον τῶν μορφωμένων. Διάφοροι ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι τὰ 60 ἢ 70 τοῖς ἑκατὸν τῶν ἀναλφαβήτων δὲν φιλοδοξοῦν νὰ μάθουν γράμματα. Καὶ ὅμως ὁ ἀναλφάβητος εὐρίσκεται εἰς τὸ περιθώριον τῆς κοινωνίας, δὲν ἀπολαμβάνει τὰ πλήρη δικαιώματα τοῦ πολίτου, οὔτε δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἐκλογικὸν του δικαίωμα ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς εἶναι ἀναμφιβόλως φοβερὴ ἀρρώστεια καὶ κατακαὶ καταστρεπτικὴ μάστιξ κοινωνίας. Εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ χρησιμοποιεῖται εὐρέως στρατιωτικὴ ὀρολογία. Ὁμιλοῦν λοιπὸν περὶ «ἐκστρατείας» περὶ «ἀγῶνος», «στρατηγικῆς», «ἐφόδου» κ.ο.κ. Μὲ τοιαύτην παρουσίᾳ ὁ ἀναλφάβητος, φέρεται ὡς διωκόμενος καὶ οὐχὶ ὡς ὑποκείμενον πνευματικῆς ἀναπτύξεως, τοσοῦτον ἀπαιτήτου διὰ τὴν κοινωνίαν. Θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον νὰ ἀντεκαθίστατο ἡ ὀρμητικὴ αὕτη ὀρολογία, διὰ ἐκφράσεων πλέον πειστικῶν καὶ ἐνδεδειγμένων.

Γνώσεις ἀποκτώμεναι προφορικῶς εἰς τὴν κοινωνίαν.

Μία νέα ἀντίληψις ἀρχίζει δειλὰ νὰ ἀναφαίνεται, περὶ τῶν ἀναλφαβήτων.

Αἱ ἀπομεμονωμέναι κοινωνικαὶ ομάδες εἶναι ἀναλφάβητοι, διότι διαβιοῦν ἔξω

τῆς γραπτῆς γλώσσης καὶ οὐχὶ διότι εἶναι ἀμαθεῖς. Ὁ ἀναλφάβητος δὲν εἶναι καθόλου ἀμαθῆς. Ὁ ἐνήλικος ἀγράμματος ἔχει περιχαρακωθῆ μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν μετὰ τὴν πείραν τῆς ζωῆς καὶ ἔχει ἀποκτήσει πρακτικὰς ἰκανότητας ἀριθμητικῶν λογαριασμῶν. Ἐνῶ ἓνας μικρὸς μαθητῆς μετὰ ἀλανθάστως ἕως τὸ 10 ἢ τὸ 100, ἡ διαδοχὴ αὕτη τῶν ψηφίων συχνὰ δὲν τοῦ λέγει τίποτε τὸ συγκεκριμένον. Ὁ ἀναλφάβητος δὲν ἔχει γενικὴν μόρφωσιν ἢ γεωγραφία, ἢ ἱστορία καὶ αἱ ἐπιστῆμαι κινοῦνται εἰς ἓναν κόσμον ξένον πρὸς αὐτόν, ἔχει ὅμως, ὡς ἐλέχθη, πείραν. Ἐγγραφόμενος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναλφαβήτων, ὁ λογαριασμὸς δὲν τοῦ εἶναι καινοφανῆς. Δὲν γνωρίζει βεβαίως τὰ ἀριθμητικὰ ψηφία, εὐθὺς ὡς μάθη δὲ τὴν γραφὴν των, δίδει εἰς αὐτὰ τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν.

Μία παλαιὰ βιοσοφία τρέφει τὴν διάνοιαν.

Ὁ ἀναλφάβητος ἐξ ἄλλου ἐξασκεῖ ἓνα κάποιον ἐπάγγελμα: εἶναι γεωργός, σιδηρουργός ἢ ξυλουργός καὶ κατέχει εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἐργασίας του γνώσεις πρὸς εὐρείας ἐκείνων ἐνὸς μορφωμένου, ἀλλὰ ἀναρμοδίου εἰς ἐκεῖνον τὸν κλάδον. Δὲν περιφρονεῖ ὅτι εἶναι ξένον πρὸς τὴν πείραν του καὶ παρακολουθεῖ σχετικῶς τὰς καινοτομίας, δυνάμενος ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ δεχθῆ καὶ τὸν ἀλφαβητισμὸν. Πλὴν ὅμως τοῦ ἀρκεῖ ὁ πατροπαράδοτος τρόπος ζωῆς καὶ δὲν ἀποτελεῖ δι' αὐτόν σφάλμα. Μία γραία ἐνὸς μικροῦ χωρίου ἔλεγε εἰς ἐγγραμμάτους: «Ἐσεῖς πιστεύετε ὅτι πρέπει νὰ μορφωθοῦμε ὅλοι. Ἄλ-

λά εάν όπως λέτε, είχαμε φάγει πάντοτε ανθυγιεινή τροφή, εάν είχαμε καλλιεργήσει πλημμελώς τους αγρούς και είχαμε κακοαναθρέψει τα τέκνα μας, τότε θα έπρεπε να είμαστε πεθαιμένοι, μά να πού είμεθα όλοι ζωντανοί!» Ο άνθρωπος της υπαίθρου είναι πολύ προσκεκολλημένος εις τας παραδόσεις και δυσπιστεί πδός τόν άνθρωπον της πόλεως. Αί δεισιδαιμονίαι αναμειγμένα συχνάκις με την θρησκευτικήν πίστιν, αποτελούν τροχοπέδην εις τας κοινωνικάς αλλαγάς. Εάν δέν ιδή ο άνθρωπος της υπαίθρου χώρας - με τα ίδια του τα όμματα - ένα λίαν έξαιρετικόν γεγονός ως π.χ. ανακάλυψιν ενός μεταλλείου, διάνοιξιν ορόμιου, εγκατάστασιν εργοστασίου, ή υπαρξίς του συνεχίζει τόν μονότονον ρυθμόν της. Όταν δέ μία αλλαγή τούς φανή χρήσιμη, τότε δλόκληρη ή κοινότης είναι έτοιμη να μεταμορφωθή.

Χωρία χωρίς ούτε μίαν οδικήν πινακίδα.

Εάν ο άνθρωπος της υπαίθρου μάθη ανάγκωσαν, δέν εύρίσκει κατόπιν, εις πολλάς περιπτώσεις τρόπον έξασκήσειώς της. Εις ώρισμένα χωρία δέν ύπάρχει ακόμη ούτε μία ταμπέλλα εις τούς δρόμους, αί ρύμαι δέν έχουν όνομασίαν, δέν φθάνουν έφημερίδες, δέν πωλούνται βιβλία και δέν λειτουργεί δανειστική βιβλιοθήκη. Δέν πρέπει επομένως να έκπλαγή εάν συντόμως ξεχάση την σημασίαν τών φθόγγων. Εις τας περιπτώσεις αυτές, ένδεικνυται όπως τα κυτία τών πυρείων αναγράφουν ανά ένα τα γράμματα του αλφαβήτου έν μεγενθύσει, χρησιμοποιούντες δέ ταύτα οι άρχάριοι αυτοί ένθυμούνται ταύτα. Αντιθέτως εάν μάθη ο άνθρωπος της πόλεως να διαβάξη θα εύρη παντού έπιγραφάς, εις τας προθήκας τών καταστημάτων, εις τούς τοίχους, διαφημίσεις κλπ. Η πόλις είναι ή ιδέα ένα μέγα βιβλίον άνοικτόν, τό όποιον δύναται να ξεφυλλίζη θαμηδόν ο νεοφώτιστος. Εις ώρισμένας χώρας οι αναλφάβητοι δύναται να διακριθούν εις τέσσαρας κατηγορίας. Εις την πρώτην κατηγορίαν υπάγονται οι αναλφάβητοι οι διαμένοντες εις πόλεις ή αστικά κέντρα ή σμιβιδούν τέλος αναγ-

καστικώς με πρόσωπα γνωρίζοντα γράμματα (συνάδελφοι εις στρατόν ή εις εργοστάσια). Ούτοι αντιλαμβάνονται καλώς την χρησιμότητα της αναγγώσεως και της γραφής, ύπολογίζουν δέ εις την βελτίωσιν της θέσειώς των εάν μάθουν γράμματα, επομένως με εύκολίαν θα κατέβαλον προσπάθειαν εκμαθήσειώς των. Αρκεί δι' αυτούς ένας μικρός έρεθισμός, διότι εκ τών προτέρων είναι πεπεισμένοι και έτοιμοι να έπωφεληθούν της πρώτης ευκαιρίας. Εις την δευτέραν κατηγορίαν κατατάσσονται οι αναλφάβητοι οι διαμένοντες εις μίαν ζώνην αστικήν ή αγροτικήν, εις την όποίαν εύρίσκεται έν εξέλιξει ένα πρόγραμμα κοινωνικής αναπτύξεως, έχει ιδρυθή μία βιομηχανία ή ένας γεωργικός συνεταιρισμός. Έδω θα παραστή ανάγκη ειδικών έρεθισμών διότι δέν έχουν ούτοι πλήρως συνειδητοποιήσει την χρησιμότητα τών γραμμάτων, εις την εργασίαν των. Η νέα ατμόσφαιρα ή όποία δημιουργείται από αυτόν τόν πυρήνα αναπτύξεως της κοινωνίας, θα πρέπει να, τύχη ιδιαίτερας προσοχής.

Η άσυναισθησία τών εργοδοτών.

Η τρίτη κατηγορία αναλφαβήτων άπαρτίζεται από την τάξιν τών αγροτών και εργατών - ή όποια είναι πολυάριθμος και ή πλέον άτυχη εις τινες χώρας, έξ αιτίας του έγωισμού και της μικροπρεπείας τών εργοδοτών. Εις τούς τελευταίους δέον όπως επίβάλη ή κρατική έξουσία την διευκόλυναν τών εργαζομένων, ώστε να δυνηθούν να μορφωθούν και να ανέλθουν εις ένα ανώτερον βιοτικόν επίπεδον, διά να αύξηθή ούτω ποσοτικώς και ποιοτικώς ή παραγωγή. Η τελευταία κατηγορία αναλφαβήτων αποτελείται από τας άπομιμονωμένας ομάδας ανθρώπων, διαβιούντων εις στερούμενα μέσων συγκοινωνίας γεωργικά διαμερίσματα, όπου ή γραφή είναι σχεδόν άγνωστη. Προσπάθεια αλφαβητισμού, εις τοιαύτας περιπτώσεις, δέον όπως συνοδεύεται από μίαν κοινωνικήν και οικονομικήν αλλαγήν. Είναι ανάγκη δημιουργίας τών διαφερόντων και τών κινήτρων εκείνων, διά την άποτίναξιν μιās αιώνας άπαθείας και την άφύπνισιν του πόθου μιās καινούρ-

γιας ζωής. Ο άγων δέν είναι έξαιρετική-
κώς δυσχερής. Η άνωτέρω ταξινόμησις
των αναλφαβίτων δέν είναι έξονυχιστική,
ύναται πάντως νά χρησιμεύση ως βάσις
διά τήν κατάστρωσιν ένός προγράμμα-
τος άλφαθητισμού των άγραμμάτων.
Πρός τόν σκοπόν αυτόν οί ύπεύθυνοι, δέον
όπως παράσχουν τά έπαρκή στοιχεία των
άνηκόντων εις έκάστην κατηγορίαν ά-
ναλφαβήτων ως τόπον, αριθμόν, ήλικί-
αν, φύλον και βαθμίδα άλφαθητισμού.

**Η ποικιλία των αναλφαβήτων ά-
παιτεί διαφορετικήν μεταχεί-
ρησιν.**

Αί δύο πρώται κατηγορίαι αναλφαβή-
των έχουν κοινά χαρακτηριστικά, διότι
άποτελούνται από κατοίκους πόλεων ή
κοινωνικώς προηγμένων άγροτικών περι-
οχών. Εις τήν πρώτην κατηγορίαν αναλ-
φαβήτων τό έργον τής παρωθήσεως και
τής πειθοός είναι εύκολον και ο άλφαθη-
τισμός δυνατός νά αρχίση χωρίς προκα-
ταρτικά στάδια. Μόλις αρχίσουν νά δια-
βάξουν, ούτοι προχωρούν ταχέως, διότι
ή πόλις τούς παρέχει πλουσίαν ύλην διά
πρακτικήν έξάσκησιν. Φοιτώντες έν συν-
εχεία εις ένα επαγγελματικόν σχολείον,
δύνανται νά τελειοποιήσουν τās επαγγελ-
ματικές των γνώσεις καθιστάμενοι ούτω
καλοί επαγγελματίαι, ίκανοί διά τήν έξυ-
πηρέτησιν των άτομικών των συμφερόν-
των και των τοιούτων τής κοινωνίας. Διά
τούς αναλφαβήτους τής δευτέρας κατηγο-
ρίας δέον όπως έξευρεθή τό πλέον πρόσ-
φορον κίνητρον και συνταχθή ένα πρό-
γραμμα προσανατολισμένον κατά τό δυ-
νατόν προς τά άτομικά και συλλογικά
συμφέροντα. Τό έργον είναι εύκολον, ο-
πως όταν παρουσιασθή μία εύκαιρία κα-
λής έξργασίας μέ κριτήριον τήν μόρφωσιν
των ύποψηφίων. Οί έγγράμματοι κατα-
λαμβάνουν καλύτερας θέσεις και άμείβον-
ται καλύτερα. Οί αναλφαβήτοι των δύο
τελευταίων ομάδων, παρουσιάζουν άναλο-
γίας σχετικώς μέ τήν ύλικήν και κοινωνι-
κήν ζωήν, έχουν όμως και ούσιώδη διαφο-
ράν μεταξύ των. Ένώ οί πρώτοι έξαρ-
τώνται από τόν έργοδότην, γνωρίζουν τήν
άξίαν των γραμμάτων άλλ' αυτός δέν δι-
δει εύκαιρίας νά τά έκμάθουν, οί δεύτεροι

δέν έχουν ουτε παραδείγματα ουτε καθο-
δηγητάς. Εις άμφοτέρας ταύτας τās περι-
πτώσεις, ύπάρχει έκδηλος ή ανάγκη δη-
μιουργίας νέας κοινωνικής διαρθρώσεως,
διά τήν πρόκλησιν οικονομικών κινήτρων
και ένέργειαι διά τήν αναζωπύρωσιν μιās
στατικής και άδρανοός κοινωνίας.

**Πρός επιτυχίαν του άλφαθητισμού
δέον όπως αντιμετωπισθούν αι
λοιπαίκοινωνικαι μάστιγες και
εκδοθούν ειδικά βιβλία.**

Εις έκάστην βαθμίδα άλφαθητισμού
πρέπει νά ύπάρχουν σκοποί καλώς καθω-
ρισμένοι. Διότι ένψ γίνεται προσπάθεια
άλφαθητισμού, εύρίσκομεν ακόμη εις με-
ρικής χώρας τό σχολείον του χωρίου και
τό άγροτικόν σχολείον νά έχουν περίτοι
τό ίδιον πρόγραμμα χωρίς διακρίσεις, εις
τά χαρακτηριστικά τής περιοχής ή τοί
τόπου.

Εις ώρισμένα σχολεία τής Αφρικής
τής Ασίας λόγω έλλείψεως βιβλίων του
κράτους των (δοκιμασμένων έπιστημονι-
κώς) υίοθετούν τά έγχειρίδια των εύρω-
παϊκών χωρών, των οποίων αι όνομασίαι,
αι εικόνες και αι ύποθέσεις δέν έχουν ού-
δεμίαν σχέσηιν μέ τόν τόπον των. Εις τό
πεδίον τής εκπαιδεύσεως των ένηλήκων,
έχουμεν ιδή χρησιμοποιούμενα, λόγω έλ-
λείψεως μέσων ή καλού προγραμματι-
σμού βιβλία προωρισμένα διά μικρά παι-
διά, άποθαρρύνοντας τούτους. Εις τās ά-
πομεμονωμένας άγροτικές ζώνας, τά τρία
μεγάλα προβλήματα των ύποαναπτύκτων
(Sottos viluppo) - αναλφαθητισμός,
πενία, ασθένειαι - είναι στενωός συνδεδε-
μένα μεταξύ των, εις τρόπον κατά τόν ό-
ποιον, είναι δύσκολον νά άποφασισθή εις
ποιον νά δοθή προτεραιότης κατά τόν
προγραμματισμόν. Μία εκστρατεία όμα-
δικού άλφαθητισμού μιās χώρας, θά ήτο
πλήρως έσφαλμένη, όταν αύτη δέν θά εί-
χεν άποφασίσει νά αναμορφώση παραλλή-
λως τήν κοινωνικήν τής διάρθρωσιν και
τό επίπεδον αναπτύξεώς της. Προκαλούν-
ται ούτω διάφοροι φιλοδοξίαι χωρίς τήν
παροχήν των μέσων ίκανοποιήσεώς των.
Εις τό έργον του άλφαθητισμού, ή εκλο-
γή τής διδακτέας ύλης έχει μεγάλην
σπουδαιότητα. Πρέπει δηλαδή αύτη νά

ἀποτελεῖ τὴν ἀντανάκλασιν τῶν διάφε-
ρόντων καὶ τῶν δραστηριοτήτων τῶν νεο-
αλφabethτων καὶ νὰ ἔχη ὕψος γλυκὺ καὶ
γλαφυρόν, ὥστε νὰ γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν
νὰ ἀναγνωσθῆ. (Οἱ ἐνήλικοι μανθάνουν νὰ
διαβάζουν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ φθάσουν εἰς
τὸ «διαβάσειν διὰ τὸ μανθάνειν».

Ὁ μανθάνων γράμματα ἐνήλικος, δύ-
ναται νὰ κατανοήσῃ φιλολογικὰ κείμενα
μόνον ὅταν καλλιεργήσῃ ταῦτα, ἄλλως
θα κατανοῆ μόνον ἀπλᾶ κείμενα.

**Τὸ πρῶτον ἀλφabethτωνεῖς τὴν λαϊ-
κὴν γλῶσσαν.**

Ὁ ἀλφabethτισμός (l'alfabetizzazione)
εἶναι ἓνα εὐρὺ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀφο-
ρᾷ σχεδὸν ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Εἶναι
ἀνάγκη δὲ ὅπως ἡ κοινὴ γνώμη πληρο-
φορηθῆ καλῶς περὶ τῶν σκοπῶν του καὶ
τῶν ἐξ αὐτοῦ οὐσιωδῶν προσδοκιῶν, ὡς
καὶ περὶ τοῦ τεχνικοῦ καὶ ὀργανωτικοῦ
του χαρακτήρος. Εἰς χώρας ὅπου ὁμι-
λοῦνται πλείονες τῆς μιᾶς γλῶσσαι, ἡ ἐν-
διαφερομένη Κυβέρνησις, πρέπει νὰ ἐκ-
λέξῃ τὴν γλῶσσαν ἀλφabethτισμοῦ. Τὰ
διάφορα συνέδρια καὶ σεμινάρια ἀλφabeth-
τισμοῦ. Εἰς χώρας ὅπου ἡ λαϊκὴ γλῶσσα
συστήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς λαϊκῆς γλῶσ-
σης εἰς τὴν πρώτην φάσιν τοῦ ἀλφabeth-
τισμοῦ. Εἰς χώρας ὅπου ἡ λαϊκὴ γλῶσσα
δὲν ὑφίσταται εἰς γραπτὴν μορφήν, ὀφεί-

λουν οἱ εἰδικοὶ νὰ συντάξουν κατόπιν ἐ-
ρεύνης καὶ μελετῶν τὸ ἀλφabethτον καὶ
τοὺς γλωσσικούς του κανόνας. Ὁ ἀλφα-
θητισμός τῶν ἐνηλίκων ἀπαιτεῖ μίαν
στρατιάν διδασκόντων πολυπληθῆ καὶ
διάφορον: διδασκάλους ἐν ἐνεργείᾳ ἢ
συνταξιούχους, ἄλλους μορφωμένους, ἐμ-
πίρους τεχνικούς εἰς τὰ εἰδικὰ πεδία
(γεωργία, χειροτεχνία κλπ.) ἐμφυχωτάς
καὶ διευθύνοντας τὴν συζήτησιν, τεχνί-
τας τῶν ὀπτικοακουστικῶν μέσων (Ma-
teriàli autovisivi) κ.ἄ.

Ἡ ἀπασχόλησις ἀπάντων εἶναι κανονι-
σμένη εἴτε εἰς πλήρες, εἴτε εἰς μειωμένον
ὠράριον ἐπὶ ἀμοιβῇ ἢ ἀμισθί. Πάντες εἶ-
ναι ἀνάγκη νὰ διαθέτουν μίαν κάποιαν
διδασκτικὴν δεξιότητα, ἐπαρκοῦσαν εἰς
τὸν νέον ἀγῶνα. Προκαταβολικῶς ὀφεί-
λουν οὗτοι νὰ μελετήσουν τὴν κοινότητα
ἐν τῷ συνόλῳ της, διὰ νὰ διαπιστώσουν
τὰ πολλαπλᾶ προβλήματα τῶν ἀναλφabeth-
των καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰς διδασκτικὰς
ἐνότητας ἀλφabethτισμοῦ, ὡς εὐκαιρίας,
διὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀτόμου, πρὸς κατα-
νόησιν καὶ ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων
του.

F. Valderrama

Σημ. Τὸ ἄρθρον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀ-
ναλφabethτισμόν, ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου ἐ-
ξεταζόμενον.

Η ΑΠΟΡΡΙΨΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΚΑΙΣΩΤΑΚΗ ΖΑΧΑΡΙΟΥ μετεκ/νου διδασκάλου

Διά τήν ανάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νά δώσωμεν ἀπάντησιν, εἰς τὰ ἐξῆς τρία εἰδικώτερα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα προβάλλουν καί συνθέτουν τὸ ὅλον, ὑπὸ ἀνάπτυξιν, πρόβλημα:

Α) **Εἶναι λύσις ὀρθή**, ἀπὸ Παιδαγωγικῆς, Ψυχολογικῆς καὶ Κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἡ ἀπόρριψις τῶν μαθητῶν;

Β) **Ἄν ὄχι**, διατι ὑφίσταται εἰσέτι; καί

Γ) **Ποῖα τὰ ληπτέα μέτρα**, διὰ τήν καλυτέραν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου;

Α'.

Ἡ ἀπόρριψις τῶν μαθητῶν καὶ ἰδίως τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, δὲν εἶναι λύσις, ἀπὸ Παιδαγωγικῆς, Ψυχολογικῆς καὶ Κοινωνικῆς ἀπόψεως, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

1) Διότι, ἡ ἀπόρριψις ὄχι μόνον δὲν λύει τὸ πρόβλημα, ἀλλὰ δημιουργεῖ, ἀναμφισβήτητα, καὶ νέα προβλήματα.

2) Διότι, ἡ ὑποχρέωσις νά ἐπαναλάβῃ ὁ μαθητὴς τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἢ περισσότερα σχολικά ἔτη, εἶναι κατὰ βάθος **ποινὴ** καὶ δὴ σκληρά. Τοῦτο ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν εὐθύνην ἔχει ὁ μαθητὴς, διὰ τὴν ἀδυναμίαν προσαρμογῆς του, εἰς τὰς σχολικὰς ἀπαιτήσεις, ἧτις ὀφείλεται εἰς διάφορα, ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεώς του, αἷτια.

3) Διότι, ὅλοι οἱ μαθηταὶ μιᾶς τάξεως ὑποχρεοῦνται ν' ἀποκτήσουν τὴν αὐτὴν πείραν, εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, μὲ τὰ αὐτὰ μέσα, μὲ τὸν αὐτὸν διδάσκαλον. Ἄν καὶ εἶναι γεγονός, ὅτι ὑφίστανται πλείστα ὅσα Ἰατομικαὶ διαφοραὶ μεταξύ των, αἱ ὁποῖαι εἶναι προϊόντα τοῦ «ὄντος καὶ τοῦ Περιβάλλ-

λοντος».

4) Διότι, μέρος τῆς ὕλης, τὴν ὁποῖαν καλεῖται νά ἐπαναεκμάθῃ ὁ μαθητὴς, κατέχει ἤδη. Τὴν ὕλην δὲ τὴν ὁποῖαν δὲν ἔμαθε, ἂν δὲν ἀρθοῦν τὰ αἷτια τῆς δυσκολίας μαθήσεώς της, ὁσαδήποτε σχολικά ἔτη καὶ ἂν μείνῃ, οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα καὶ πάλιν θὰ ἐκμάθῃ.

5) Διότι, διὰ τῆς ἀπορρίψεως οὐδὲν ἐπιτυγχάνεται, ἂν δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν: ὅτι τὰς ἀπαιτήσεις μας πρέπει νά προσαρμόζωμεν πρὸς τὰς ἀνάγκας, τὰ διαφέροντα, τὰς ἱκανότητας ἐκάστου μαθητοῦ καὶ ὄχι νά ἀπαιτῶμεν ὁ μαθητὴς νά προσαρμόζῃται πρὸς τὰς ἰδικὰς μας ἀπαιτήσεις καὶ τῶν προγραμμάτων. Τοῦτο καθ' ὅσον τὸ πρῶτον εἶναι καὶ παιδαγωγικὸν καὶ ἐφικτόν, ἐνῶ τὸ δεῦτερον εἶναι καὶ ἀντιπαιδαγωγικὸν καὶ πολλάκις ἀνεφικτόν.

6) Διότι, συμβαίνει συχνὰ καὶ τοῦτο: Πολλοὶ ὑστεροῦντες μαθηταί, μέχρι τοῦ ἐπομένου σχολικοῦ ἔτους, εἶναι δυνατόν ν' ἀνέλθουν εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐπερχομένης ἐξελιξεως πνευματικῆς καὶ ὀριμάνσεως, ἀφ' ἑτέρου ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νά ἐκλείψουν, διὰ διαφόρους λόγους, τὰ αἷτια τῆς δυσχεροῦς καταστάσεώς των. Ἄλλὰ τότε, προφανῶς, δύνανται εὐχερῶς νά προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς σχολικὰς ἀπαιτήσεις. Ἐκ πείρας δὲ πάντες ἔχομεν ἀρκετὰς τοιαύτας περιπτώσεις.

7) Διότι, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκόμη πνευματικὴν καθυστέρησιν μαθηταί (ὄχι βεβαίως εἰς μεγάλον βαθμὸν) δὲν πρέπει νά ἀπορρίπτονται. Τοῦτο, διότι δύνανται διὰ κάποιας ἰδιαίτερας φροντίδος, ἐπειδὴ (ἔχει ἀποδειχθῆ) κέκτηνται οὐκ ὀλίγας ἑτέρας ἱκανότητος, νά ἀναπτύξουν αὐτὰς καὶ νά τὰς χρησιμοποιοῦσιν ἀργό-

περον, εις τὸ ἀρμόζον δι' αὐτοῦς ἐπάγγελμα.

8) Διότι, διὰ τῶν ἀπορρίψεων δυνατατόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπογοητευόμενοι νὰ διακόψουν οἱ μαθηταὶ τὴν φοίτησιν, ἀφ' ἑτέρου μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀσχολῶνται ἐπὶ ἔτος ἢ ἔτη μὲ τὴν αὐτὴν ὄλην, δὲν ἐξελλοσούν τὰς διαφόρους ἱκανότητάς των, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν διάφορον πείραν, ἥτις παρέχεται εἰς τὰς διαφόρους τάξεις (ἀνωτέρας). Τοῦτο ἀκριβῶς βλάπτει τοὺς ἀπορριπτομένους μαθητάς, ἂν δὲν συνεχίσουν φοιτῶντες, ὡς μέλλοντας Ἐπαγγελματίας.

9) Διότι, ἡ ἀπόρριψις τραυματίζει ψυχικῶς καὶ συναισθηματικῶς τὸν μαθητὴν καὶ κυρίως τὸν εὐαίσθητον. Ὁ τραυματισμὸς δὲ αὐτὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ὄλης διαμορφουμένης Προσωπικότητός του καὶ ἐνδεχομένως νὰ γίνῃ ἀργότερον ἄτομον ἀντικοινωνικόν, δειλόν, μειονεκτικόν, ἐνδοστροφές. Ἀλλὰ τοῦτο, ἀσφαλῶς, θὰ ἔχη ἐπιπτώσεις εἰς τὴν Ἐπαγγελματικὴν του ζωὴν ἀργότερον καὶ εἰς τὸ μέλλον του ἐν γένει.

10) Διότι, διὰ τῆς ἀπορρίψεως μαθηταὶ καὶ γονεῖς διατίθενται δυσμενῶς ἐναντι τοῦ σχολείου καὶ τῶν εκπαιδευτικῶν. Ἔτσι διαταράσσονται αἱ σχέσεις Σχολείου καὶ Οἰκογενείας, μὲ οὐκ ὀλίγα δυσάρεστα ἐπακολουθήματα.

11) Διότι, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἐν ἰσχύει Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, ἔχει συσταθῆ ἑτάσει τοῦ Κανονικοῦ Παιδιοῦ.

Συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται, ὡς κριτήριον προαγωγῆς, ἀπαραιτήτως, μόνον ἐν ὤρισμένον ποσὸν γνώσεων καὶ τὸ αὐτὸ δ' ὄλους, διότι αἱ τάξεις δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ κανονικοῦ καὶ μόνον.

12) Διότι, ἡ ἀπόρριψις ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος νέου πνευματικοῦ Καϊάδα, διὰ τὰ παιδιὰ.

13) Διότι, ἂν διὰ τὸν εκπαιδευτικὸν καὶ τὸ σχολεῖον ἀποτελεῖ ἡ ἀπόρριψις μίαν κάποιαν λύσιν, διὰ τὸν μαθητὴν ἀποτελεῖ Παράλυσιν τῶν ψυχοφυσικῶν ἱκανοτήτων του. Τοῦτο, σήμερον, ὅτε θεωρεῖται τόσον ἀναγκαῖα διὰ τὸ Ἐπάγγελμά των, ἢ ἐξέλιξις των.

14) Διότι, ἡ προαγωγή καὶ ἡ ἀπόρρι-

ψις ἐφθάσε νὰ θεωρῆται αὐτοσκοπὸς τοῦ Σχολείου καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ παρορᾶται ὁ πραγματικὸς σκοπός.

B'.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα: Ἀφοῦ τόσοι λόγοι συνηγοροῦν κατὰ τῆς ἀπορρίψεως, διατί ὑφίσταται εἰσέτι εἰς τὸ Σχολεῖον;

Ἡ ἀπόρριψις ὑφίσταται καὶ σήμερον, ὡς ἀναγκαῖον κακόν, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

1) Διότι, ὑφίσταται ἡ ἀντίληψις ὅτι, οἱ ἀπροσάρμοστοι, οἱ δυσμαθεῖς καὶ ὑστεροῦντες μαθηταί, οἱ εἶναι οἱ ἀπορριπτόμενοι, προαιγόμενοι καὶ ἑαυτοῦς ζημιῶνουν καὶ τοὺς ἄλλους.

Τοὺς ἑαυτοῦς των, ἐπειδὴ αἰσθάνονται εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν, ἐντονωτέραν τὴν ὑστέρησιν καὶ ἀπροσαρμοσίαν των.

Τοὺς ἄλλους δὲ, διότι ἀναγκάζουν τὸν διδάσκαλον ν' ἀκολουθῇ ρυθμὸν ἀργὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιβάλλουν εἰς αὐτὸν νὰ διδῇ ἀσκήσεις καὶ πείραν εὐκολωτέραν χάριν αὐτῶν. Οὕτως οἱ Κανονικοί, καὶ ἴδια οἱ ὑπερέχοντες, δὲν μαινθάνουν ὅσα ἔδει καὶ δὲν ἀσχοῦνται ὅσον θὰ ἔδει.

2) Διότι ἡ αἰκαθένηται ὄχι μόνον δὲν βοηθεῖ τὸ σχολεῖον διὰ νὰ ἐξέλθῃ ὁ μαθητῆς τῆς δυσχεροῦς θέσεώς του, ἀλλὰ συντελεῖ συχνάκις ἢ ἴδια, εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἢ τὴν χειροτέρευσιν τῆς δυσκολίας, τὴν ὁποῖαν ἐμφανίζει ὁ μαθητῆς.

3) Ἄτερος λόγος δικαιολογῶν τὴν ἀπόρριψιν εἶναι ἡ μὴ τακτικὴ φοίτησις τῶν μαθητῶν, ἴδια τῆς ὑπαίθρου, ὅπου ἀπασχολοῦνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν γονέων των.

4) Διότι, δὲν ὑπάρχουν Εἰδικὰ Σχολεῖα, διὰ νὰ φοιτήσουν εἰς αὐτὰ τὰ παιδιὰ μὲ ὀργανικὰς βλάβας, μὲ ἀνεπαρκείας πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς (τὸ ποσοστὸν τῶν ὁποίων παρ' ἡμῖν εὐρέθη, ὅτι δὲν ὑπερβαίνει τὸ 2—4%). Ἔτσι ἀναγκάζονται νὰ φοιτήσουν — ὅσον θὰ φοιτήσουν — εἰς τὰ Κοινὰ Σχολεῖα καὶ νὰ ἀπορρίπτονται.

6) Διότι, τὸ ἰσχύον Ἀναλυτικὸν Πρό-

γραμμα όρίζει, ως κριτήριο προαγωγής, τήν πρόσκτησιν ένός ώρισμένου ποσού γνώσεων, εις έκάστην τάξιν και εις έκαστον μαθητήν, όπερ άν δέν αποκτήσῃ κρίνεται απορριπτός. "Αλλωστε και οι Προϊστάμενοι, ως επί τó πλείστον, αυτό απαιτούν και έλέγχουν κατά τās "Επιθεωρήσεις.

6) Διότι, άγνοούν και άδιαφορούν πολλοί εκπαιδευτικοί, όσον άφορά τās "Ατομικές διαφορές, τήν ψυχολογικήν ώριμότητα και τās πνευματικές ικανότητες και διαφέροντα τών μαθητών των.

Τούς θέλουν, ως έκ τούτου, όλους ισόδυνάμους και δέν διδεται ή δέουσα προσοχή εις τήν *έξατομικευμένην διδασκαλίαν* και εις τήν «επί μέτρω» μάθησιν.

8) Διότι, άγνοείται άκόμη, ότι τó Δημοτικόν Σχολείον είναι Σχολείον όλων τών παιδιών και αυτών τών αποκλήρων τής τύχης.

Ακόμη, ότι σκοπός του δέν είναι ή Προπαρασκευή όλων διά τó Γυμνάσιον, αλλά ή προπαρασκευή όλων διά τήν ζώην.

8) Διότι, υπάρχουν εισέτι πληθωρικά τάξεις, ώστε να μή δύναται ό εκπαιδευτικός να έλέγξῃ, έλλειψει χρόνου, και να ασκῇ ανάλογα όλους τούς μαθητάς του.

9) Διότι δέν υπάρχει Προσχολική άγωγή κατάλληλος και γενική.

10) Διότι, δέν υπάρχουν "Ιατροπαιδαγωγικοί σταθμοί ή άλλα ειδικά κέντρα, διά τήν παρακολούθησιν τής ψυχοσωματικής υγείας και εξέλιξεως τών μαθητών. Ούτως ή θεραπεία των, άν προσβληθοῦν από τινα ψυχικήν ή σωματικήν ασθένειαν, έπαφίεται εις τήν τύχην και δημιουργεί, προφανώς, προϋποθέσεις και αίτια ύστερήσεων σχολικών, δυσπροσαρμοσιών και απορρίψεων.

11) Διότι, υπάρχουν ή δυαμενής κληρονομικότης ή ή κακή επίδρασις του κοινωνικού περιβάλλοντος του μαθητού (Κακάι συναναστροφαί οικογενειακή διαταραχή, διαζύγια, άνθυγιεινοί όροι, ύποσιτισμός κτλ.).

12) Διότι, δέν υπάρχει εύνοϊκόν Σχολικόν περιβάλλον (άλλαγαί δ) λων, κακή

σχολική προσαρμογή, βαρεία σχολική άπόσπαιρα, έλλειπής μόρφωσις και παιδαγωγική κατάρτισις εκπαιδευτικών, έλλειψις διδακτικών μέσων κλπ.).

13) Διότι, τó Ισχύον "Αναλυτικόν Πρόγραμμα έχει συνταχθή βάσει του «παιδιοῦ μέσου όρου». "Αρα είναι άκατάλληλον διά τās ανάγκας τών άλλων και δημιουργεί τās προϋποθέσεις απορρίψεών των.

14) Διότι, ύπάρχει τó Ισχύον σύστημα τών τάξεων, ενώ οι μαθηταί δέν εξέλισσονται ως τάξεις, άλλ' ως άτομα.

15) Διότι δέν γίνεται ούδεμία *Ειδική εξέτασις*, διά τά πρώτον εισερχόμενα εις τó Σχολείον παιδιά, εάν κατέχουν τήν ανάλογον *Σχολικήν ώριμότητα*. "Αλλ' όρίζεται έν όριον, χρονολογικής ήλικίας, δι' έγγραφήν και φοίτησιν εις τó Σχολείον (τελευταίως μάλιστα έκρίθη, διά τής λογικής, αναγκαία ή μείωσις του όρίου αυτού), χωρίς να εξέτάζηται άν έχουν και τήν ανάλογον *έξελικτικήν ήλικίαν*.

Ούτω συμβαίνει ή πνευματική ήλικία των να είναι μικρότερα τής Χρονολογικής και να ύφίσταται ανάγκη απορρίψεως εις τó σχολείον, δι' Ισορροπίαν και κανονικήν φοίτησιν.

16) Διότι, ό μαθητής δέν έχει τās αναγκαία σχολικά μέσα (βιβλία, σχολικά είδη κλπ.).

17) Διότι, έχει ό μαθητής έπισφαλή υγείαν ή έλαττωματικές αισθήσεις και ούτω δυσκολεύεται εις τήν πρόσκτησιν τής αναγκαίας πείρας.

"Εξ όλων όσων έλέχθησαν συνάγεται τó συμπέρασμα, ότι ή άπόρριψις τών μαθητών είναι συνέπεια πολλών αίτιων και παραγόντων, πολλάκις άσταθμητών και άπροβλέπτων και δυσκόλου, άν όχι άδυνάτου, προλήψεως και άρσεως.

Δύναται όμως με τήν λήψιν ώρισμένων μέτρων, να επέλθη σημαντική βελτίωσις και λυσιτελεστότερα αντιμετώπισις του όλου προβλήματος.

Τά σπουδαιότερα έκ τών μέτρων τούτων είναι, κατά τήν γνώμην μας, τά ακόλουθα:

Γ'.

1) Νά φροντίζη ὁ ἐκπαιδευτικός νά γνωρίσῃ τὰς Ἀτομικὰς διαφορὰς τῶν μαθητῶν του καὶ νά ἐφαρμόζη, ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον, τὴν ἐξ ἀτομικευμένην καὶ «ἐπὶ μέτρω» διδασκαλίαν καὶ μάθησιν. Διότι οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι ὑστεροῦν, ἔχουν ἀνάγκην ἀτομικῆς βοηθείας.

2) Νά κατοργηθοῦν αἱ πληθωρικαὶ τάξεις (20 - 25 μαθηταὶ κατὰ διδάσκαλον).

3) Νά ἐμπλουτισθοῦν τὰ σχολεῖα μὲ διδακτικὰ μέσα (ὀπτικοακουστικά κλπ.).

4) Αἱ μεταβολαὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Σχολείου νά μὴ γίνονται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

5) Νά ἰδρυθοῦν **Εἰδικὰ σχολεῖα** διὰ τοὺς ὑστεροῦντας, αἰσθητά, μαθητάς, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νά παρακολουθήσουν τὰ Κοινὰ Σχολεῖα.

6) Νά ἀναθεωρηθῆ τὸ Ἴσχυρον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ τὸ Κριτήριον Προαγωγῆς.

Νά μὴ λοιμβάνηται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν προαγωγὴν ὡς μόνον κριτήριον τὸ ποσοδὸν τῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὸ **ἦθος** καὶ ἡ **Διαγωγὴ** καὶ ἡ **Ἰκανότης** τῶν μαθητῶν εἰς ἕτερα μαθήματα δηλ. ἡ **Συνολικὴ δυναμικότης** των. Ἀκόμη, πρέπει νά λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἂν ὁ μαθητὴς κατέχει τὰ «κλειδιά τοῦ εἰδέναι» δηλ. ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικὴν, διότι καὶ μόνον αὐτὰ ἀποτελοῦν λόγον προαγωγῆς.

7) Οἱ τὸ πρῶτον εἰσερχόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον μαθηταί, νά ὑποβάλλωνται εἰς εἰδικήν, ἀπὸ εἰδικούς ἐξέτασιν, διὰ νά διαπιστοῦνται, ἂν ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην σχολικὴν ὀριμότητα (Διανοητικὴ, συναισθηματικὴ, Κοινωνικὴ, σωματικὴ), τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ἡ φοίτησις καὶ ἡ μάθησις.

8) Νά γίνῃ μεταρρυθμίσις νέα τῆς ὁργανώσεως τῶν Σχολείων καὶ τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, ὥστε νά ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰς ἀτομικὰς διαφορὰς, τὰς ἀνάγκας, τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν.

Οὕτω θὰ γίνῃ εὐχερεστέρα ἡ διάγνω-

σις τῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ τῶν δεχτικῶν ὁρίων παιδεύσεών των, καὶ ὀρθὸς Ἐπαγγελματικὸς Προσανατολισμὸς αὐτῶν.

9) Ἡ Ὑποχρεωτικὴ φοίτησις καὶ ἡ Τακτικὴ, ἀπὸ νεκρὸν γράμμα, νά γίνῃ πραγματικότης, δι' αὐστηρὰς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου.

10) Νά γίνῃ ἀκόμη στενωτέρα ἡ συνεργασία Σχολείου καὶ Οἰκογενείας.

11) Νά γίνῃ ἐπιμόρφωσις, τοῦλάχιστον διὰ ταχυρρυθμοῦ μετεκπαιδεύσεως τοῦ συνόλου τῶν ἐκπαιδευτικῶν, διὰ νά γνωρίσουν τὰ τελευταῖα πορίσματα τῶν παιδαγωγικῶν ἐπιστημῶν.

12) Νά βελτιωθοῦν αἱ οἰκογενειακαὶ συνθήκαι τοῦ παιδιοῦ, (Οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις εἰς ἀπόρους, ἀγωγή γονέων, ὑγιεινὴ κατοικία, φροντίς δι' ἤρεμον οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν κλπ.).

13) Νά γενικευθῆ ἡ ὀργάνωσις τῆς Προσχολικῆς ἀγωγῆς (ἴδρυσις νηπιαγωγείων, παιδικῶν σταθμῶν κλπ.).

14) Νά ἰδρυθοῦν Ἰατροπαιδαγωγικοὶ σταθμοὶ καὶ Κέντρα διὰ νά δίδωνται συμβουλαὶ θεραπείας ἀπὸ εἰδικούς, εἰς περιπτώσεις ψυχικῶν διατοραχῶν τῶν παιδιῶν, αἱ ὅποιοι εἶναι αἰτία συχνὰ τῶν καθυστερήσεων.

15) Νά δημιουργηθῆ τὸ κατάλληλον σχολικὸν κλίμα, διὰ τὴν καλὴν προσαρμογὴν ὄλων τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον.

16) Νά γίνῃται τοῦλάχιστον δις τοῦ ἔτους ἰατρικὴ ἐξέτασις τῶν μαθητῶν.

17) Νά παρέχωνται δωρεὰν ὅλα τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα σχολικὰ εἶδη εἰς τοὺς μαθητάς.

18) Νά συνειδητοποιηθῆ ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς καὶ γονεῖς ὅτι τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, δὲν προπαρασκευάζει ὅλους διὰ τὸ Γυμνάσιον, ἀλλὰ ὅλους διὰ τὴν ζωὴν.

19) Νά κατοργηθοῦν, ἂν εἶναι δυνατόν αἱ τάξεις καὶ νά εὐρεθῆ ἄλλος τρόπος κλιμακώσεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, πλεόν κατάλληλος.

20) Νά ἀλλάξῃ τὸ πνεῦμα καὶ ὁ σκοπὸς τῶν Ἐπιθεωρήσεων ὑπὸ τῶν κ.κ. Ἐπιθεωρητῶν, καθ' ὅσον, ἀκόμη, ποσοδὸν γνώσεων ἀπαιτοῦν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητάς. Παρατηρεῖται δὲ πολλάκις ἀ-

ΤΗΛΕΟΡΑΣΙΣ

Ο ΝΕΟΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Υπό ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΝ. ΓΚΑΜΠΡΑΝΗ

διδασκάλου 9)θεσίου Δημ. Σχολείου Καλής Παναγίδας Βερροίας

«Οί μαθηταί εύκόλως λησμονοῦν ὅ, τι ἀκούσουν, σπανιώτατα ὅμως ὅ, τι παρατηροῦν».

Ρουσσώ.

Τὰ ἐποπτικά μέσα διδασκαλίας, πού συντελοῦν εἰς τήν προώθησιν τῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητός μας, δυνάμεθα νά εἰπωμεν ὅτι πληθύνονται παρερχομένου τοῦ χρόνου.

Συμπλήρωμα τούτων ἀποτελεῖ ἡ τηλεόρασις, ἀνήκουσα εἰς τὰ ὀπτικοακου-

στικά μέσα διδασκαλίας, ἡ ὁποία, μετὰ ραδιοφώνου καί κινηματογράφου, ἀποτελεῖ μέρος τῶν τεχνητῶν μέσων διδασκαλίας.

Ἡ τηλεόρασις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κινηματογράφον, ὅστις ὅτε πρωτενεφανίσθη ἔγινε δεκτὸς μὲ περιφρόνησιν ἀπ' ὅλας τὰς τότε ἐπισήμους καί φημισμένας προσωπικότητας, ἔτυχεν θερμῆς ὑποδοχῆς, τόσο ἐκ μέρους τῆς μάζης, ὅσον καί ἐκ μέρους τῶν προσωπικοτήτων.

Ὡς ὑπέρμαχοι τοῦ μορφωτικοῦ τούτου ἀγαθοῦ, φρονοῦμεν ὅτι ἡ τηλεόρασις ἀποτελεῖ εὐεργετικὸν παράγοντα διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς νεότητος, διότι:

Ὡς ὑπέρμαχοι τοῦ μορφωτικοῦ τούτου ἀγαθοῦ, φρονοῦμεν ὅτι ἡ τηλεόρασις ἀποτελεῖ εὐεργετικὸν παράγοντα διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς νεότητος, διότι:

Ἡ τηλεόρασις αἰχμαλωτίζει τὴν προσοχὴν τῶν παιδιῶν καί ὁ πλοῦτος τῶν εἰκόνων πού παρέχει αὕτη, ἀποτελεῖ στερεὸν θάθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύναται νά ὑψωθῇ ἡ φαντασία εἰς ὑψηλὸν βαθμόν. (Φαντασία - συνδυασμὸς εἰκόνων λανθασμένην ἀντίληψιν. Βοηθεῖ τὸ παιδί εἰς τὴν ἀπόκτησιν εὐχερείας ἐκφράσεως, διότι ἀσυναίσθητα ἀποτυπώνει τὰς ἐκσμένως ἀποκτηθεῖσαν πείραν ἢ μίαν τῆς καθημερινῆς πείρας).

Αὕτη πολλάκις διορθώνει μίαν λανθασμένην φράσιν τοῦ κειμένου, πού ἀκολουθεῖ τὰς προβαλλομένας εἰκόνας.

Τοῦτο δὲν συμβαίνει ὅτε τὸ παιδί ἀναγιγνώσκει μίαν ἱστορίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καταβάλλει προσπάθειαν νά ἐπαναλάβῃ μιμητικὰ τὰς λέξεις τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἀναπτυσσομένη γλωσσικὴ ἔκφρασις συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς διανοήσεως καί ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ὑψωσιν τῆς σκέψεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

- 1) ΜΕΛΑΝΙΤΟΤ ΝΙΚ. Θεραπευτικὴ Παιδαγωγικὴ (τεῦχος Ιον) Ἀθήναι 1960.
- 2) ΘΕΟΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΘ. Ψυχολογία ψυχ. Ὑγιεινῆς. Ἰωάννινα 1964.
- 3) ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΘ. Ἐπαγγελματικὴ Ἑκπ. Αθήναι 1965.
- 4) ΠΕΤΡΙΤΗ ΚΩΝ)ΝΟΥ. Δοκίμο γιὰ ἕνα νέο ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα. Ἀθήναι 1966.
- 5) ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ ΝΙΚ. Ψυχολογία Προσαρμογῆς. Ἀθήναι 1961.
- 6) ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ Ν. Γενικὴ διδασκτικὴ Β, τόμος. Ἀθήναι 1946.
- 7) ΤΣΙΡΙΜΙΑ ΑΝΤ. Γενικὴ διδασκτικὴ Β, τόμος. Ἀθήναι 1959.

Ἄληθινὰ ἱστορία ἐκ τοῦ παιδικοῦ θίου, σκηναὶ ἐκ τοῦ θίου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἄλλων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καταλλήλως διασκευασμένοι διὰ τὴν τηλεόρασιν ἐξ ὧν νὰ ἀπορρέουν ἠθικὰ διδάγματα, ἀποτελοῦν παραδείγματα πρὸς μίμησιν. (Ἐκπομπὰὶ θρησκευτικοῦ περιεχομένου).

Ζῶμεν σήμερον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων ἐπιτευγμάτων. Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τόσον ἀπλῆ καὶ τὸ παιδί δὲν ἔρχεται εἰς ἀμεσον ἐπαφὴν μὲ τὴν φύσιν καὶ τὰ πράγματα, ἔτι περισσότερο τὰ παιδιὰ ποὺ διαμένουν εἰς τὰς πόλεις.

Αἱ δυνατότητες δὲν παρέχονται εἰς ὅλους νὰ ταξειδεύσουν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἔχουν ἀμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰς χώρας τῆς. Διὰ τῶν γεωγραφικῶν ἐκπομπῶν ὅμως τῆς τηλεόρασεως, παρουσιάζονται τὰ γεωγραφικὰ τῶν στοιχεῖα εἰς τὴν φυσικὴν τῶν κατάστασιν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν παροχὴν ἐμμέσου ἐπαφῆς μετὰ τούτων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ παιδί δυσκόλως δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ παρελθόν.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μετὰ μεγίστης εὐκολίας διὰ τῆς τηλεόρασεως ἢ ὅποια ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὸ ἀνασυνθέτῃ καὶ νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν. (Ἐκπομπὰὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου).

Ἡ μεγέθυσις, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ φακοῦ τῆς τηλεόρασεως ἐπιτρέπει εἰς τὸ παιδί νὰ παρατηρῇ μικρὰ ἔντομα (κῶνωπας κ.τ.λ.), τὰ ὅποια ἦτο ἀδύνατον νὰ παρατηρηθοῦν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ.

Οὐδεὶς δύναται ἐπίσης νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τηλεόρασεως ἐπὶ

τοῦ μουσικοῦ, καλλιτεχνικοῦ καὶ αἰσθησιακοῦ αἰσθήματος. (Διαφημιστικὰ ἐκπομπὰὶ).

Ἡ δύναμις τῆς τηλεόρασεως ἀντιπροσωπεύει ἰσχυρότατον παράγοντα ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ νέου ἀνθρώπου, δέον ὅμως νὰ μὴν δίδεται εἰς αὐτὴν ὑπεραξία, δεδομένου ὅτι παρουσιάζει μειονεκτήματα.

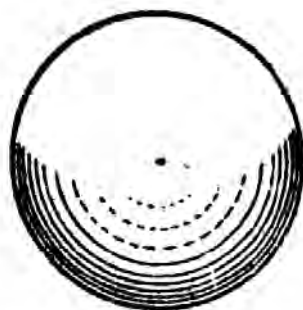
Ἡ τηλεόρασις, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ πολέμιοί τῆς, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὁμαδικὴν ὑποβολὴν, εἰς παραγνώρισιν τῆς πραγματικότητος καὶ νὰ καταστή πρόξενος ἀλλοιώσεων τοῦ χαρακτήρος.

Ἡ προσβολὴ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἢ νευραλγία, ὁ ἱλιγγος, ὁ κάματος, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, αἱ ὅποια, ὡς διεπιστώθη προσβάλλουν ἄτομα ποὺ παρακολουθοῦν ἐπὶ πολὺν χρόνον τηλεόρασιν.

Αἱ δυσμενεῖς ἐπιδράσεις «τοῦ ὑπεριστιμοῦ δι' ἐντυπώσεως» τῆς τηλεόρασεως, ἀποδεκατίζουν τὴν ὁμάδα τῶν νέων ποὺ ἔχουν δίψαν διὰ μελέτην.

Τὰ ἀνωτέρω ὅμως πιστεύομεν, ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ ὑπερσκελισθοῦν, δι' ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν γονέων τῶν καταλλήλων προγραμμάτων, ἅτινα δέον νὰ παρακολουθοῦνται ὑπὸ τῶν τέκνων τῶν καὶ διὰ καθιερώσεως περιορισμένης διάρκειας ἐκπομπῶν προοριζομένων διὰ τὸ παιδί.

Δίδοντες εἰς τὴν τηλεόρασιν ὄχι ὑπεραξίαν, ἀλλὰ θεωρῶντες αὐτὴν ὡς βοηθητικὸν μέσον διδασκαλίας, φρονοῦμεν ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ συμπλήρωμα ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὀλοκληρωμένην ἀγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ν. Γ. ΛΥΜΠΕΡΗ

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολεῖῳ ἀπώτατον σκοπὸν ἔχει νὰ πραγματοποιῆ τὸν σκοπὸν ἀγωγῆς τοῦ παιδός, «Ἀρμονικὴ προσωπικότης» ἐγγύτατον δὲ νὰ μορφώσῃ αὐτὸν ὕλικῶς, εἰδολογικῶς καὶ ἔθνικῶς. Καὶ ὕλικῶς μὲν μορφώνει τὸν τρέφιστον διὰ τῆς παροχῆς ἀπικριβωμένων ἱστορικῶν γνώσεων, εἰλημμένων, κυρίως, ἐκ τῆς πατρῴου ἱστορίας μας, εἰδολογικῶς δὲ διὰ τῆς μεθοδικῆς καλλιέργειας τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ καὶ εἰδικώτερον τοῦ πατριωτικοῦ τοῦ συναισθήματος καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ αἰσθήματος, καὶ ἔθνικῶς, διὰ τῆς ἐξαγωγῆς ἱστορικῶν διδαγμάτων καὶ ἀληθειῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἠθικὴν κρίσιν καὶ ἐφαρμοζομένων ἐν τῷ βίῳ τῆς μαθητικῆς κοινότητος, διὰ προσωπικῆς - πρακτικῆς δράσεως τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς αὐθορμήτου ἀλληλεγγύης, τῆς διαρκoῦς προσφορᾶς πρὸς τὸν πλησίον καὶ τῆς θυσίας.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ, ὃν περιεκτικῶς ἀνελύσαμεν ἐξάραντες τὴν ἀνάγκην συντόνου καλλιέργειας τοῦ πατριωτικοῦ συναισθήματος, ἐπιβάλλεται νὰ λαμβάνωνται καὶ ἄλλα μέτρα ἀναγόμενα εἰς τὴν χρῆσιν τῆς καταλλήλου διδακτικῆς πορείας καὶ εἰς τὴν μέθοδον τοῦ διδασκάλου. Προϋπόθεσις ὁμῶς ὀρθῆς ἔθνικῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδός εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἡ σχετικὴ ἀνέλιξις τῶν ψυχοφυσικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἡ ὑπαρξίς σαφῶν καὶ ἀκριβῶν ἱστορικῶν γνώσεων ἐν τῇ συνειδήσει του, ἡ καλλιέργεια τῆς ἀγάπης τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ πατριὸν ἔδαφος, πρὸς τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα τὰ δράσαντα ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ, ἡ γνώσις στοιχείων τινῶν τῆς ὑγιoῦς λογοτεχνίας μας καὶ γλώσσης, ἡ ὑπαρξίς πλουσίας οἰκογενειακῆς καὶ ἐσωχολικῆς ζωῆς ἐχοῦσης τὸ γνῶρισμα τῆς ἔθνικῆς χροιάς, ὡς καὶ ἡ ὑπαρξίς ἱκανῶν γονέων καὶ διδασκάλων διακατεχομένων ἀπὸ ὑψηλὰ ἱστορικὰ διανοήματα καὶ συναισθήματα καὶ παρεχόντων διὰ τῆς ὅλης ἐνεργοῦ ζωῆς τῶν ἀριστα πρότυπα πρὸς μίμησιν. (Ὁ διδάσκαλος δέον νὰ ἔχη πραγματοποιημένον ἐν ἑαυτῷ τὸν σκοπὸν ἀγωγῆς, καὶ νὰ γνωρίζῃ

τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας καὶ νὰ πιστεύῃ εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς μας). Δι' ὃ ὀρμώμενοι ἀπὸ τὰς προειρημένας ἀπόψεις μας, δὲν ἀξιούμεν τὴν ἄμεσον ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας παρ' ὄλων τῶν μαθητῶν ἀπασῶν τῶν τάξεων τοῦ σχολείου, τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτῆς διδακτικῆς πορείας εἰς ἅπαντα τὰ μαθήματα καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν ἱστορικῶν γνώσεων διὰ τῆς αὐτῆς διδακτικῆς μεθόδου.

Ἡ ἱστορικὴ ὕλη διὰ νὰ καταστῇ αὐτενεργῶς ἀφομοιώσιμος καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον ἀσκήσεως τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν τῶν τρεφίμων, ἰδίᾳ δὲ ὡς μέσον καλλιέργειας τοῦ πατριωτικοῦ τῶν συναισθήματος, δέον νὰ προσαρμόζηται εἰς τὴν φύσιν τῶν παιδῶν ἐκάστης τάξεως, τ. ἔ. εἰς τὴν ἀντιληπτικὴν τῶν ἱκανότητων καὶ τὴν διανοητικὴν τῶν ἀνάπτυξιν κατὰ τὸ ποσόν, τὸ ποιόν, τὸ συναισθηματικὸν περιεχόμενον καὶ τὴν λογικὴν ἀλληλουχίαν. Θὰ παρέχεται ἐπομένως ἀνάλογος ἱστορικὴ ὕλη, εἰς κατάλληλον χρόνον καὶ διὰ τῆς καταλλήλου διδακτικῆς μεθόδου χωρὶς νὰ ἐκθιάζηται ἡ φύσις τοῦ παιδός, ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ συναίσθημα αὐτοῦ. Οὕτω θὰ δύναται ἀνάλογα μὲ τὸν ἰδιαιτέρον τρόπον καὶ ρυθμὸν προσκλήσεως τοῦ πνευματικοῦ, ἠθικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεώς του ν' ἀρῶνται, ἐξελικτικῶς καὶ ἐνιαίως, ἀναλόγους πρὸς τὴν ἐν γένει ψυχοφυσικὴν του ἐξέλιξιν ἱστορικὰς γνώσεις καὶ νὰ καλλιεργῆ, παραλλήλως, τὰς λοιπὰς πνευματικὰς του λειτουργίας, ὡς καὶ τὰς ἰδιορρυθμίας καὶ τὴν ἰδιοφυίαν αὐτοῦ ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν προοδὸν του καὶ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν του ἐν τῇ αὐριανῇ κοινότητι. Εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἀπόψεις μας ἐκκινούμεν ἐπιρεαζόμενοι ἀπὸ τὴν παιδαγωγικὴν ἀντίληψιν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τὸ παιδί μας τὸ ψυχικῶς ἀπομεμακρυσμένον καὶ νὰ ἐγερθῇ παρ' αὐτῷ πατριωτικὸν συναίσθημα, ἐάν δὲ γνωρίζῃ τὸ ψυχικῶς ἐγγὺς πρὸς αὐτὸν, τ. ἔ. τὰ πρόσωπα, τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονό-

τα τῆς οἰκογενείας του κατ' ἀρχάς τοῦ χωρίου του, ἀργότερον, καί, τέλος, τῆς Πατρίδος του, ὡς καί γεγονότα τινά τῆς ἱστορίας τῶν ξένων χωρῶν σχέσιν ἔχοντα μέ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τὰ πρότυπα ἠρωϊκῶν προσωπικοτήτων αὐτῶν πρὸς μίμησιν (Ἰδὲ πλείονα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς Παιδαγωγικῆς Ν. Ἐξαρχαπούλου).

Ἡ προσπάθεια, λοιπόν, τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἐμφύτου πατριωτικοῦ τῶν συναισθήματος, ἄς ἀρχηται ἀπὸ τὸν οἶκον καί ἄς συνεχίζεται μεθοδικώτερον ἐν τῷ σχολείῳ.

Οἱ γονεῖς τοῦ μαθητοῦ, ἀποφεύγοντες τὴν ἀνόητον πολιτικολογίαν καί τὴν στεῖραν μεταφυσικὴν, ἄς ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, πρὸς τὰ ἀγνὰ ἦθη καί ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας πρὸς τὰ μεγαλουργήματα τῆς φυλῆς μας εἰς τὸν στίβον τοῦ πνεύματος καί εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ἄς εἶναι νομιμόφρονες. Ἄς διηγούνται εἰς γλῶσσαν εὐληπτον καλοὺς μύθους καί ἱστορικὰ γεγονότα καί, παραλλήλως, ἄς προσδίδουν τὸν προσήκοντα σεβασμὸν εἰς τὰ ἱερὰ σύμβολα τῆς Πατρίδος μας - τὸν Σταυρὸν, τὴν Σημαίαν, τὰ Λάβαρα, κ.τ.τ. — Ἄς ἀποφεύγουν τὸ καφενεῖον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἐθνικῶν μας Ἑορτῶν καί ἄς μετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὰς ἐθνικὰς μας ἑορτὰς καί παρελάσεις. Ἴνα διὰ τοῦ φωτεινοῦ των παραδείγματος ἀσκοῦν ἰσχυροτέραν ὑποβολὴν ἐπὶ τῆς ἀπαλῆς τῶν τέκνων των ψυχῆς καί διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἀκτινοβολίας τοῦ συναισθήματος αὐτῶν καλλιέργουν εἰς τὰς καρδίας των παρόμοια συναισθήματα ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας, περθαρχίας, σεβασμοῦ, ἀγάπης κ.λ.π. Ἐπισκεπτόμενοι δὲ τὸ Ἐθνολογικὸν μας Μουσεῖον, τὴν Ἐθνικὴν μας Πινακοθήκην, τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν Σαλαμῖνα, τὸν Μαραθῶνα τοὺς Δελφοὺς, τὴν Ὀλυμπίαν καί ἄλλους ἱστορικοὺς καί ἀρχαιολογικοὺς τόπους θὰ ἔχουν πολλὰ νὰ ἀφελήσουν τὰ παιδιὰ των.

Οὕτω ἡ ψυχὴ τῶν μαθητῶν μας θὰ πληροῦται ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν, θὰ ἀφυπνίζεται τὸ ἐμφυτον πατριωτικὸν των συναισθημα, τὸ ὁποῖον θὰ τίθεται ἀκουσίως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐθνικῆς των ἀγωγῆς.

Ἐν τῷ σχολείῳ θὰ συνεχίζωμεν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τελεσθεῖσαν ἐθνικὴν του ἀγωγὴν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν αὐτῶν ἀπλῶν διδασκτικῶν μέσων, ἀλλὰ καί διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μεθοδικτέρων τρόπων διδασκαλίας με ἀπώτερον σκοπὸν ὄχι μόνον νὰ πλουτίζωμεν τὴν ψυ-

χὴν του μέ τὰς ἀπαραιτήτους ἱστορικὰς γνώσεις, ἀλλὰ καί νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ πατριωτικὸν των συναισθημα μέχρι τοῦ ἐθνικοῦ παραληρήματος, καί, τελικῶς, νὰ ἐμβάλλωμεν εἰς τὸν τρῶφιμον τὴν στερρὰν σκέψιν τῶν καθηκόντων των ἐναντι τῆς Πατρίδος μας. Ἡ λελογισμένη ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, αἱ ὁμαδικαὶ ἐργασίαι τῶν μαθητῶν, αἱ κηπουρικαὶ καί χειροτεχνικαὶ ἐργασίαι παρέχουν πρόσφορον ἔδαφος ἐφαρμογῆς καί ἀσκήσεως τῶν ἱστορικῶν γνώσεων.

Εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρως τάξεις θὰ ἐνωφαίνωμεν τὰς ἱστορικὰς γνώσεις των ἐν τῇ ἐνιαίᾳ διδασκαλίᾳ ἐν ἣ, ὡς γνωστὸν, πάντες οἱ κλάδοι τῆς διδασκτικῆς ἐνεργείας, γνώσεων ἅμα καί δεξιοτήτων, συνεργάζονται, ἐπικουροῦντες ἀλλήλους, πρὸς λύσιν ἐνὸς καί τοῦ αὐτοῦ προβλήματος ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ γεγονότος ἢ πρὸς διαλεύκανσιν ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ φαινομένου ἢ ὄντος.

Ἀφορμώμενοι ὅθεν ἀπὸ τὸν παῖδα, ἀπὸ τὰ ἀμεσώτερα ἐθνικὰ βιώματα αὐτοῦ, ἅτινα εἶναι ἀπόρροια τῆς αὐτομάτου ἐπιδράσεως τῆς ἀτομικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ περιβάλλοντός του, θὰ δημιουργοῦμεν, τῇ συνεργασίᾳ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καί τῇ πεφωτισμένῃ ἀρωγῇ ἡμῶν, εὐκαιρίας πρὸς καλλιέργειαν πλουσίας ἐσωσχολικῆς ζωῆς, ἐχούσης χροιάν ἐθνικὴν.

Ἡ κατάλληλος προπαρασκευὴ ἑορτασμοῦ τῶν ἐθνικῶν μας ἐπετείων, ἡ ἔπαρσις τῆς Σημαίας, ἡ δεῖξις εἰκόνων ἱστορικῶν προσώπων, ἡ ὀρθὴ διήγησις ἱστορικῶν μας παραδόσεων καί μύθων, τοῦ Ἡρακλέους καί τοῦ Θησέως, ὡς καί ἡ τοιαύτη τῶν ἱστορικῶν χρόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος καί ἡ συμμετοχὴ τῶν παιδῶν εἰς τὰς ἐθνικὰς ἑορτὰς καί παρελάσεις προάγει ἐξελικτικῶς καί ἐνισχύει τὴν ἀγωγὴν τῶν αἰσθήσεων καί τοῦ πνεύματος τῶν παιδῶν καί καλλιέργει τὴν ἱστορικὴν σκέψιν αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς Δ' ὁμοῦς τῆς ἑξέως καὶ ἄνω ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας θὰ ἀκολουθήσῃ, προοδευτικῶς, ἄλλην διδασκτικὴν πορείαν, ἥ δὲ ἱστορία θὰ διδάσκηται εἰς ὠρισμένας διδασκτικὰς ὥρας λόγῳ τοῦ ποσοῦ καί τοῦ ποιοῦ τῆς ὕλης αὐτῆς, καί ἰδίᾳ λόγῳ τῆς ὁποσδήποτε ἀνεπίξεως τοῦ παιδός, ὅστις αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ν' ἀσχολῆται με σοβαρωτέρας καί πνευματικωτέρας ἐργασίας, ἐχούσας τὸ γνῶρισμα τῆς ἀκριβείας καί τῆς τάξεως. Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ὁ διδάσκαλος θὰ χρησιμοποιοῖ τὴν ἐπαγωγὸν διήγησιν, ἥτις ἐπι-

δρμ. ἐπὶ «τῆς καρδίας τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ κιβωτὸς τῶν συναισθημάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς πίστεως, καὶ θὰ περιορίζηται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν διατύπωσιν μερικῶν ἀποριῶν καὶ κρίσεων ἐπὶ τῆς ἐν γένει δράσεως καὶ τῆς προσωπικότητος τῶν ἱστορικῶν προσώπων, εἰς τὴν διατύπωσιν, εἰ δυνατόν, ἱστορικῶν ἀληθειῶν, καὶ τῆς κεντρικῆς ἰδέας τοῦ μαθήματος καὶ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἐλαχίστων πραγμάτων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδασκέντων, διότι εἶναι ἀνίκανοι ἐκ φύσεως οἱ παῖδες νὰ ἐξαγάγουν, αὐτοτελῶς, δι' ἀφαιρετικῆς ἐνεργείας, περισσότερα τῶν μνημονευθέντων καὶ κυρίως διότι καταστρέφομεν τὴν δημιουργηθεῖσαν καλὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μας. Διὰ τοῦ καλὸν εἶναι εἰς ὠρισμένα μαθήματα μετὰ τὴν διήγησιν τοῦ διδασκάλου ν' ἀκολουθῆ διάλειμμα, ἡ δὲ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος νὰ γίνεταί κατ' οἶκον παρὰ τῶν παιδῶν, διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βοηθητικοῦ τῶν βιβλίου καὶ τῆς διατυπώσεως νέων ἀποριῶν τῶν ἐν τῷ τετραδίῳ τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, διὰ τῶν γραπτῶν ἐκθέσεων ἢ περιλήψεων ἢ ἀπεικονίσεων ὠρισμένων σκηνῶν ἢ συμβόλων ἢ σχεδίων μάχης κ.τ.τ.

Οὕτω γίνεται πληρεστέρα ἡ ἐμβόθυνσις εἰς τὸ νέον μάθημα καὶ σαφεστέρα ἡ ἐμπέδωσις τῶν γνώσεων, δι' ἐπαναλήψεως ἐλευθέρας καὶ γεννῶνται συναισθήματα προσδοκίας, διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῆς περαιτέρω διδασκτικῆς ὕλης.

Ἐν τῇ Ε' τὰ ξ ε ι, ἐκτὸς τῆς ὥραίας διηγῆσεως, δυνάμεθα νὰ κάμωμεν χρῆσιν καὶ ἄλλων μεθόδων, νὰ ἐκκινήσωμεν ἀπὸ τὴν διατύπωσιν μιᾶς ἀπορίας ἢ τὴν παρατήρησιν ἱστορικῆς τιμῆς εἰκόνας ἢ τὴν ἀνάγνωσιν ἱστορικοῦ κειμένου ἢ νὰ δώσωμεν πρὸς ἐπεξεργασίαν τὸ κείμενον τοῦτο εἰς τοὺς μαθητάς, οἵτινες συνεργαζόμενοι καὶ αὐτενεργοῦντες, ἐν ἀγαστῇ πρὸς ἀλλήλους συμπνοίᾳ καὶ ἀδελφικῇ στοργῇ, ὡς μέλη τῆς αὐτῆς σχολικῆς κοινότητος, θὰ ἐπεξεργασθοῦν τὸ νέον, θὰ διατυπώσουν νέας ἀπορίας, θὰ ἐξεικονίσουν τὰς γνώσεις τῶν καὶ θὰ φέρουν τὴν ἐργασίαν τῶν ἐνώπιον τῆς τάξεως, ἥτις θὰ συστηματοποιήσῃ καὶ ἀφομοιώσῃ αὐτήν. Εὐνόητον εἶναι ὅτι κατὰ τὰς ἐν λόγῳ ἐργασίας τῶν δὲν ἀποκλείεται ὁ διδάκκαλος νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς παῖδας εἰς τὴν εὕρεσιν πηγῶν, νὰ δείξῃ τὴν μέθοδον τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι καὶ νὰ διηγηθῆ ὁ ἴδιος, ὅτι νομίζει ὅτι χρήζει ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως ἀπὸ συναισθηματικῆς πλευρᾶς.

Εἰς τὴν Ζ' τὰ ξ ι ν ἐπιλαμβάνονται ἅπασαι αἱ προειρημέναι ἐργασίαι, ἀλλ' εἰσάγονται οἱ παῖδες καὶ εἰς μέθοδον τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι καὶ τοῦ μετ' οἰκονομίας μανθάνειν καὶ ἀσκοῦνται, παραλλήλως, εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἱστορικῶν γνώσεων. Ἐδῶ δυνάμεθα καὶ πάλιν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ὀρθὴν διήγησιν, τηροῦντες τὴν τριμερῆ διδασκτικὴν πορείαν, ἡ ὁποία θὰ στηρίζηται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐποπτείας, τῆς αὐτενεργείας καὶ τῆς ἐργασίας.

Οὕτω, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διδασκτικῆς πορείας, θὰ δίδωμεν δῆλον ὅτι τὸν σύντομον, συγκεκριμένον λογικῶς καὶ ψυχολογικῶς ὀρθὸν σκοπὸν, ὅστις προετοιμάζει τὸ ὀπτικὸν πεδίου τῆς συνειδήσεως τῶν παιδῶν διὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ νέου, θὰ διηγούμεθα καλῶς τὸ νέον μάθημα ἢ θὰ δεικνύωμεν τὴν ἱστορικὴν εἰκόνα καὶ θὰ παρακαλοῦμεν τοὺς μαθητάς νὰ εἴπουν τί παρατηροῦν. Ἀκολουθῶς θὰ διορθῶνται καταλλήλως αἱ παρατηρήσεις τῶν, θὰ διατυπῶνται ἀπορίαι καὶ θὰ προβάλλωνται εἰκασίαι, αἵτινες θὰ λύωνται παρὰ τῶν συμμαθητῶν τῶν δι' ἐλευθέρου διαλόγου ἢ θὰ ὑποχρεοῦν αὐτοὺς νὰ ζητήσων τὴν ἀρωγὴν τῶν βιβλίων τῶν ἢ τοῦ διδασκάλου τῶν. Μετὰ τὴν ἀναβίωσιν τοῦ διδασκέντου ὑπὸ τινος καλοῦ μαθητοῦ θὰ ἀκολουθῆ ἡ ἐπεξεργασία τῶν γνώσεων (Β' φάσις ἐργασίας) καὶ τέλος ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν (Γ' φάσις ἐργασίας) καθ' ἣν θὰ δραματοποιοῦν ὠρισμένας σκηνὰς τοῦ μαθήματος, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, θὰ ἰχνογραφοῦν ἢ θὰ πλάθουν διὰ πηλοῦ ὠρισμένα ἀντικείμενα, θὰ ἐξαγάγουν τὰς περιλήψεις καὶ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ μαθήματος, θὰ χαρακτηρίζουν πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἄπασαι αἱ ὡς ἄνω ἐργασίαι θὰ ἐλέγχωνται ὑπὸ τῆς τάξεως καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ θὰ γίνωνται συνειδητὸν καὶ ἀναφαίρετον κτῆμα τῶν μαθητῶν.

Ἄνωτέρα μορφή ἐργασίας εἶναι ἡ ὀμαδική τοιαύτη, ἥτις τελεῖται ἐν τῷ οἴκῳ παρὰ τῶν μαθητῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ θέματος ἐκ τῶν διαφόρων πηγῶν, τῆς αὐτοτελοῦς ἐπεξεργασίας τῆς ὕλης τοῦ καὶ τῆς ἐμπεδώσεως αὐτοῦ. (Ἐργαστηριακὴ μέθοδος).

Οὕτω ἐθίζονται εἰς τὴν μέθοδον τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι, ἀποκτοῦν συνειδησιν τοῦ δύνασθαι καὶ ἀρύονται αὐτοτελῶς τὰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους γνώσεις, αἵτινες εἶναι τὰ μάλιστα ἀναγκαῖαι διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν ὡς «τελείων ἀνθρώπων καὶ καλῶν πολιτῶν».

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΑΥΤΗΣ

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ, Διδασκάλου
τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ Γεωγραφία ὡς ἐπιστήμη περιγράφει τοὺς γηίνους χώρους καὶ ἐξετάζει τὰ ἐπ' αὐτῶν φυσικὰ καὶ πολιτιστικὰ στοιχεῖα, ὧν καὶ ἐρμηνεύει τὴν ἀλληλεξάρτησιν. Ἄλλως εἰπεῖν ἡ Γεωγραφία εἶναι περιγραφή καὶ γνῶσις τῶν διαφόρων χωρῶν, γνῶσις τῆς ὅλης Γῆς, γεογνωσία καθόλου.

Γνῶσις ὡσαύτως τοῦ γηίνου χώρου ὡς τόπου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ἐμβίων ὄντων εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, τῆς γεωγραφίας, ὡς μαθήματος σχολικοῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ὀρυζομένη ἀπὸ τῆς γενετήρας, ὡς τῆς στενοτέρας βιοτικῆς τοῦ μαθητοῦ κοινότητος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐσχηματίσθησαν διὰ προσωπικῆς ἐκάστου ἀντιλήψεως, διώσεως καὶ ἐμπειρίας αἱ πρῶται γεωγραφικαὶ παραστάσεις, προχωρεῖ περαιτέρω εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐτέρων συνεχομένων χώρων, π.χ. τοῦ νομοῦ τοῦ μαθητοῦ, τῶν ἄλλων νομῶν τῆς χώρας, τῶν γεωγραφικῶν αὐτῆς διαμερισμάτων, ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν παράστασιν, τὴν σύλληψιν τῆς εὐρυτέρας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ καὶ τέλος εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆ γνῶσιν πασῶν τῶν χωρῶν τῶν Ἠπειρῶν τῆς Γῆς.

Ἡ πρόσληψις τῆς ὅλης ἐκάστης διδακτικῆς ἐνότητος πρέπει νὰ συντελεῖται πρωτίστως διὰ κατανοήσεως τῶν φυσικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα, τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα καὶ τῶν φυσικῶν καὶ πολιτιστικῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα.

Τὸ βοηθητικὸν βιβλίον συνοδεύει τὴν κατ' οἶκον ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ γινομένην ἐργασίαν. Εἶναι δὲ τῷ ὄντι ἀξίον λόγου βοήθημα τούτο, ἂν περιλαμβάνονται ἐν αὐτῷ περιγραφαὶ λογοτεχνικαὶ ἠθῶν, ἐθίμων ἀξίων ἰδιαίτερας ἐξάρσεως, γεωγραφικῶν στοιχείων ἐχόντων ἰδιάζουσάν τινα σημασίαν, π.χ. ποταμῶν, ὀρέων, μνημείων τέχνης, ἀναμνήσεων ταξιδιωτῶν. Τοιοῦτο βοηθητικὸν βιβλίον τῆς Γεωγραφίας εὐνόητον εἶναι, ὅτι θὰ περιέχῃ ἀναγνώσματα ἀναφερόμενα μόνον εἰς τινα, τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα δι' ἐκάστην χώραν, γεωγραφικὰ στοιχεῖα. Θὰ ἀνεγινώσκετο δὲ τὸ οὕτω συντεταγμένον βιβλίον τῆς γεωγραφίας μὲ μέγα ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην εὐχαρίστησιν ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας, καὶ οὕτω θὰ ἐπετυγχάνετο πλήρως ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱκανότητος τῆς ἀναγνώσεως τοῦ χάρτου καὶ τῆς χαρτογραφίσεως πάσης διδασκομένης γεωγραφικῆς ἐνότητος εἶναι ἀπαραίτητοι καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκονται συνεχῶς, εὐθύς ἀπὸ τοῦ πρώτου μαθήματος τῆς γεωγραφίας.

ἀκολουθεῖ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 - ΑΘΗΝΑΙ 131

Ι. ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1.	Έμμαν. Άνάση :	Άνθοκομία	Δραχ. 40
2.	» » :	Λαχανοκομία	» 40
3.	» » :	Στοιχεία Γεωπονίας	» 40
4.	» » :	Ό κήπος τής οικογενείας	» 80
5.	» » :	Σύγχρονος Δενδροκομία	» 50
6.	» » :	Γενική Πτηνοτροφία	» 50
7.	» » :	Σύγχρονος Έλαιοκομία	» 40
8.	» » :	Πρακτική Άμπελουργία	» 50
9.	» » :	Τά Ξινόδενδρα	» 40
10.	» » :	Ή κότα και τά κλωσσόπουλα	» 30
11.	» » :	Γιατί σκουληκιάζουν και σαπίζουν τά φρούτα	» 49
12.	» » :	Κτηνοτροφία	» 20
13.	» » :	Τά φυτοφάρμακα	» 40
14.	» » :	Τά Λιπάσματα στα φυτά	» 40
15.	» » :	Άγροτική χειροτεχνία	» 40
16.	» » :	Γαλακτοκομία — Τυροκομία — Βου- τυροκομία	» 50

Βιβλία χρησιμότετα διά τούς κ. κ. Λειτουργούς Στοιχειώδους Έκπαιδεύσεως τής χώρας, τούς άγρότας μας έν γένει, επίσης δέ άπαραίτητα διά τάς Βιβλιοθήκας τών Παιδαγωγικών Άκαδημιών, τών Δημοτικών Σχολείων έν γένει, τών Γεωργικών Σχολών, τών Άγροτικών Βιβλιοθηκών και τών τοιούτων τών Δήμων και Κοινοτήτων.

ΙΙ. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1.	Ίω. Κιτσαρά, Έκπαιδ. Συμβούλου :	Δραχ. 100
	α) «Ψυχολογία Πολιτισμού»	» 80
	β) «Έπαγγελματικά έπιθυμια τών νέων μας»	» 80
2.	Έμ. Ζαμπετάκη, Δ)ντοϋ Παιδαγωγικής Άκαδημίας Ήρακλείου «Έλληνική Παιδαγωγική Βιβλιογραφία»	» 60
3.	Νικ. Πετρουλάκη, Δ)ντοϋ Παιδαγωγ. Άκαδημίας Ίωαννίνων	» 80
	α) «Γενική Διδακτική»	» 80
	β) «Ψυχολογία Προσαρμογής»	» 80
4.	Δημ. Βλαχιά, Γεν. Έπιθεωρητοϋ Στοιχ. Έκπαιδεύσεως «Ή Άγωγή»	» 120

Πωλούνται εις όλα τά βιβλιοπωλεία Κεντρική πώλησις.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 - ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝ. Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗ · ΓΕΩΡ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ·
ΤΟΜΟΙ 3 · ΣΕΛΙΔΕΣ 1600 · ΣΧΗΜΑ ΜΕΓΑ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ε Ι :

· Απάσας τὰς ἰσχυοῦσας διατάξεις περὶ Διορισμοῦ - Προαγωγῶν - Μεταθέσεων - Ἀποσπάσεων - Ἐντάξεων - Διαβαθμίσεων - Παραιτήσεων - Ἀπολύσεων - Μισθοῦ-Προσαυξήσεων - Συντάξεων - Ἀσφαλιστικῶν Ταμείων - Ἀδειῶν - Ὑγειον. Περιθάλψεως - Πειθαρχικῆς Δικαιοδοσίας κλπ. θεμάτων προσωπικῆς καταστάσεως τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων

Τιμὴ ὅλου τοῦ ἔργου : α') Διὰ τὰς σχολικὰς ἐφορείας Δραχ. 600
β') Διὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 500

(Συνιστάται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 103901/1968 ἐγκυκλίου Ὑπ. Παιδείας)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

Η ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΩΝ

Τιμὴ Δραχ. 120

*Ἀποστέλλονται εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των,
ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν ἐξόδων*

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

Πανεπιστημίου 61 - Ἀθήναι 131 - Τηλ. 313.460